

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Filosofijos institutas

Vincentas Klipčius

Filosofijos studijų programa
Magistro darbas

Mokslinės terminijos problema Gilbert'o Simondono genetinėje vaizdų teorijoje

Darbo vadovas: prof. dr. Kristupas Sabolius

Vilnius
2020

Baigiamąjį darbą *Mokslinės terminijos problema Gilbert'o Simondono genetinėje vaizdų teorijoje*, patvirtintą Filosofijos fakulteto dekanų įsakymu Nr. ...., parengiau savarankiškai, galutinai suredagavau ir įteikiau Instituto administratorei.

.....

(Data)

.....

(Studento vardas, pavardė, studento pažymėjimo numeris, parašas)

Baigiamasis darbas atitinka (neatitinka) magistro darbams keliamus reikalavimus ir gali būti ginamas.

.....

(Data)

.....

(Vadovo vardas, pavardė, parašas)

Baigiamąjį darbą priėmė:

.....

(Data)

.....

(Instituto administratorės vardas, pavardė, parašas)

Turinys

Santrauka.....	4
Summary.....	5
Įvadas.....	6
1. Simondono vaizdų teorijos inovatyvumas.....	17
1.1. Polemika su Sartre'u.....	17
1.2. Specifinė vaizduotės termino traktuotė Simondono teorijoje.....	21
1.3. Terminologinis posūkis: <i>vaizdo</i> svarbos išryškinimas ir <i>vaizduotės</i> užmarštis.....	22
1.4. Bachelard'o poetinės vaizduotės įtaka Simondono teorijai.....	25
2. Genetinis ciklinės vaizdų teorijos pobūdis.....	26
2.1. Simondono vaizdo samprata.....	26
2.2. Simondono vaizdų teorija.....	28
2.3. Simondono vaizdų teorijos ciklinis ir genetinis pobūdžiai.....	32
3. Simondono vaizdų teorija kaip naujo, modernaus mokslinio mąstymo modelis.....	34
3.1. Simondono vaizdų teorija individuacijos teorijos šviesoje.....	34
3.2. Energija, metastabilumas ir transdukcijos operacija. Mokslinis priedas.....	37
3.3. Juslinis suvokimas kaip kūrybos procesas.....	44
4. Vaizdas ir technika. Techninis vaizdo pobūdis kaip evoliucijos sąlyga.....	46
4.1. Techninis objektas kaip vaizdo vystymosi stadija.....	46
4.2. Išradimas ir vaizdo autonomija.....	49
4.3. Vaizdui būdingas schematiškumas kaip evoliucijos sąlyga.....	51
Išvados.....	53
Literatūra.....	54

Santrauka

Šiame darbe yra analizuojama mokslinės terminijos problema Gilbert'o Simondono genetinėje vaizdų teorijoje. Darbe ginama tezė – terminologinė Simondono vaizdų teorijos mokslinių sąvokų analizė suteikia pagrindą teigti, kad specifinis vaizdo techninis pobūdis leidžia jį traktuoti kaip individo evoliucijos sąlygą. Darbą sudaro keturios dalys, kuriose 1) išskleidžiamas polemiskis laukas, kuriame atsiduria Simondono vaizdų teorija, ir pademonstruojama, kad Simondono parodytas vaizdo techninis pobūdis yra inovatyvus kitų vaizdo teorijų atžvilgiu; 2) apibrėžiama Simondono vaizdo samprata, pristatoma vaizdų teorija ir nusakomas jos genetinis pobūdis; 3) parodomos Simondono vaizdų teorijoje esančios mokslinės terminijos ištakos, jai išryškinti pasitelkiamas fizikos mokslo kontekstas, o chemijos mokslo kontekstas leis esmiškai papildyti supratimą apie vieną iš mokslinių konceptų ir geriau apibrėžti Simondonui labai svarbų vaizdo genezės proceso etapą; 4) parodžius vaizdo techninį pobūdį, aptariamas jo egzistavimo būdas, taip prieinant prie svarbių, pridėtinę vertę Simondono vaizdų teorijai suteikiančių išvadų.

Pagrindinis darbo tikslas – artikuliuoti Simondono vaizdų genetinėje teorijoje pasirodžiusią mokslinę terminiją, parodyti jos ištakas, nustatyti jos pasklidimą Simondono pagrindiniuose veikaluose ir pateikti prasmines sąvokų reikšmes, taip sukuriant platesnį kontekstą visai vaizdų teorijai, ją padarant suprantamesne ir kartu parodant Simondono vaizdų teorijos tamprų ryšį tiek su ankstesniais jo veikalais, tiek su tikslųjų mokslų pasauliu, kuris iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti neįtikinantis.

Darbe analizuojamas Simondono veikalas, kuriame aprašyta vaizdų teorija, „Vaizduotė ir išradimas“, kuris ligšiol nėra sulaukęs didesnio teorinių interpretatorių dėmesio, taip pat analizuojamos garsiausiuose Simondono veikaluose „Individuacija“ ir „Apie techninių objektų egzistavimo būdą“ suformuluotos koncepcijos, reikšmingos darbe nagrinėjamai vaizdų teorijai, nušviečiamas anksčiau buvęs vaizduotės studijų kontekstas, atremiama negausi kritika, išsakyta Simondono teorijai.

Raktiniai žodžiai: Simondon, išradimas, mokslinės terminijos problema, vaizdų genetinė teorija.

Summary

In this work I analyze the problem of scientific terminology in the Gilbert Simondon's genetic theory of images. The thesis of this work I try to defend is as follows: the terminological analysis of the scientific concepts of Simondon's theory of images provides a basis for arguing that the specific technical nature of image can be treated as a condition for the evolution of the individual. This work is made up of four parts in which: 1) the controversial field, in which Simondon's theory of images appears, is developed and the particular aspect of the Simondonian image is shown; 2) the concept of the image as well as the whole theory of images are introduced and genetic nature of the theory is defined; 3) the origins of scientific terminology in Simondon's theory of images are shown as well as the context of physics to highlight it is used; the context of chemistry will substantially supplement the understanding of one of the scientific concepts and in this way it will better define the stage of the image genesis process that has an utmost importance to Simondon; 4) after showing the technical nature of the image the mode of its existence is discussed, thus reaching the important conclusions that provide added value to Simondon's theory of images.

The aim of this work is multiple: a) to elucidate the scientific terminology which appears in Simondon's genetic theory of images, b) to show its origins; c) to determine its scattering in Simondon's best known works and to present the semantic meanings of concepts, thus creating a broader context for the whole theory of images, making it clearer and at the same time showing the tight connection, that may seem unconvincing at first glance, of Simondon's theory of images to both his previous works and the domain of natural sciences.

In this paper I analyze the work in which Simondon developed his theory of images. So far the work „Imagination and Invention“ hasn't received much attention from theoretical interpreters. Also in this paper I analyze the conceptions laid out in Simondon's best known works that are relevant to his theory of images. In this paper the context of previous studies of imagination is showed as well. In this paper I reply some criticism which is directed towards Simondon's theory of images.

Key words: Simondon, invention, the problem of scientific terminology, genetic theory of images.

Įvadas

Temos pagrindimas ir aktualumas

Gilbert'as Simondonas labiausiai viešajame diskurse žinomas kaip gana aktyvus Aristotelio kritikas, savo svarbiausiame veikle „Individuacija formos ir informacijos sąvokų šviesoje“ (1964) pateikęs naują Aristotelio hilomorfizmo (formos-materijos) teorijos apmąstymą ir šios teorijos papildymą. Šis ir kitas gana plačiai žinomas Simondono veikalas „Apie techninių objektų egzistavimo būdą“ (1958) davė pagrindą naujai permąstyti ir Aristotelio kūrinys „Apie sielą“ pasiūlytą vaizduotės sampratą. Tačiau minėtuose Simondono tekstuose vaizduotės tema iki galo neišplėtota – ji taip ir liko daugiaprasmė, ne iki galo aiški net ir, kaip bus parodyta, sąvokos pasirinkimo ir vartojimo atžvilgiu.

Genetinė vaizdų teorija suformuluota Simondono veikle „Vaizduotė ir išradimas“ (1965-1966), išleistame jau po filosofo mirties Sorbonos universitete skaitytų paskaitų pagrindu. Būtent pastarojo teksto analizė ir sudarys mano magistro darbo branduolį. Šiuose svarstymuose Simondonas iš esmės permąsto vaizduotės klausimą, pasiremdamas mintimis, išdėstytomis ankstesniuose veikaluose. Tačiau, skirtingai nei ankstesni veikalai, „Vaizduotė ir išradimas“ dėl savo specifinės tematikos iki šiol nesulaukė didesnio teorinių interpretatorių dėmesio. Tik paskutiniaisiais metais pasirodo vienas kitas kritinis straipsnis, aptariantis Simondono genetinę vaizdų teoriją, tad galima teigti, jog susidomėjimas šia teorija tik pradėjo augti. Visgi kol kas nėra pasirodžiusių nei tikslingai šią teoriją aptariančių stambesnių tekstų, nei mėginimų integruoti Simondono vaizduotės filosofiją į platesnius vaizduotės studijų kontekstus. Galiausiai, „Vaizduotės ir išradimo“ tekstas dar nėra išverstas net ir į anglų kalbą.

Šiame kontekste išsiskiria darbo vadovo Kristupo Saboliaus tyrimas, kuriame Simondono vaizduotės samprata nuosekliai tyrinėjama šiandienos filosofinės problematikos kontekste. Paminėtinas jo šiuolaikinėms vaizduotės teorijoms skirtas kursas, skaitomas VU filosofijos magistro studijų programoje, pranešimai keliuose tarptautinėse ir Lietuvos konferencijose bei šio darbo rašymo metu dar nepublikuotas straipsnis „Traversing Life and Thought: Gilbert Simondon's Theory of Cyclic Imagination“, priimtas spausdinti žurnale „Social Imaginaries“. Bendrąja prasme mano tyrimas siejasi su vadovo darbais, tačiau, kaip mėginasi parodyti, siekdamas atrasti savitą tiriamojo lauko matmenį, šiame darbe išskiriu specifinį aspektą – mokslinės terminologijos vartosenos problemą ir jos filosofines implikacijas Simondono vaizduotės teorijoje. Šis momentas Saboliaus nėra tyrinėtas, taip pat negausiai apmąstomas ir visų Simondono studijų kontekste.

Pažymėtina ir tai, kad kritinis žvilgsnis į šią teoriją daugiau apsiriboja tik gebančiais skaityti prancūziškai. Didelį susidomėjimą šiandien Simondonu liudija ir paskutiniuoju metu pasirodęs filmas *Simondon du désert* („Simondonas dykumoje“, rež. P. Chabot ir F. Lagarde, 2012), kuriame jis pristatomas kaip tiek pat paslaptingas kiek svarbus, savo gyvenamuoju laiku skaitytas tik artimiausių jo aplinkos žmonių (pavyzdžiui, jo studento Gilles'io Deleuze'o) filosofas, ir surengta paroda (Trotter 2019), kurioje meno kūriniais buvo pristatyta Simondono konkretizacijos koncepcija.

Simondono teorija filosofinių vaizduotės sampratų kontekste

Galima teigti, kad Simondono vaizdų teorija – dėl savo technikos problemos integravimo, genetinio pobūdžio, vaizdų iškėlimo į pirmą planą vaizduotės kaip proceso atžvilgiu pasirodo kaip išskirtinai inovatyvi, o dėl itin menkai skiriamo dėmesio jos nagrinėjimui – dar ir labai perspektyvi. Visgi siekiant išryškinti jos inovatyvumą, reikėtų glaustai nušviesti, kaip buvo nagrinėjamas vaizduotės vaidmuo ir vaizdo pobūdis filosofijos istorijos kontekste, apsistojant tik ties šią problemą užkabinusiais ryškiausiais posūkiomis.

Pažymėtina, kad svarstymuose apie vaizduotę neretai iškyla determinacijos problema: nors kaip tyrimo objektas ji gana smarkiai išplitusi, jos prigimtis ir veikimo laukas išlieka sunkiai lokalizuojami. Stevenson yra pasiūlęs modelį, pagal kurį vaizduotės sampratų esama nei daugiau, nei mažiau, bet būtent dvylika (Stevenson 2003). Tačiau tokia griežta klasifikacija susilaukia nemažai kritikos. Bendresne prasme, kaip pastebi Richardas Kearney, žvelgiant iš Vakarų filosofijos perspektyvos, ryškiausios vaizduotės steigiamosios kategorijos kyla iš Platono ir Aristotelio metafizinio ir Biblijos teologinio paveldų, taip pat priklauso nuo skirtingų tautų kalbinių niuansų (Kearney 1988: 15).

Platono filosofijoje vaizduotė pradedama traktuoti kaip išskirtinai žmogiškoji savybė ir perkeliama iš metafizinio, kai vaizduotė buvo suprantama kaip dieviška galia, į epistemologinį (nors kol kas ir idealistinį) lygmenį. Platonas savo veikalė „Sofistas“ nurodo du pamėgdžiojimo tipus: vienas jų susijęs su originalo tiksliau atkartojimu, kitas – su mėgdžiojamos tiesos transformavimu tam, kad „originalas“ atrodytų gražesnis nei yra iš tikrųjų (*Soph.* 235d-236a). Čia pasirodo dvigubas vaizduotės pobūdis – originalo atkartotojos ir iliuzijų kūrėjos. Tam parenkami du jai apibūdinti skirti terminai: atitinkamai vienas yra žodžio „panašumas“ (*eikon*) vedinys *eikasia*, kitas – žodžio „regimybė“ (*phantasma*) vedinys *phantasia*. Tačiau kaip matyti iš Platono mąstymo perspektyvos, vaizduotė (tiek *eikasia*, tiek *phantasia* prasme) suprantama tik kaip mimetinės, imitacinės, funkcijos vaizduotė.

Tuo tarpu Aristotelis savo veikalė „Poetika“ permąsto sąvokos *mimesis* (imitacija) sampratą (*Poet.* 1447-8). Imitacija tampa suprantama kaip universaliųjų žmogiškosios egzistencijos

prasmių atvaizdavimas, tokiu būdu Aristotelis savotiškai rehabilituoja menininkus, kurie Platono buvo nublokšti į paraštes (*Valstybė*, X knyga). Minėtame Aristotelio veikale poetinė imitacija pasirodo kaip labiau susijusi ne su apgaule, bet tiesa, tačiau jame vaizduotė vis tiek lieka paraštine ir neekspliciuota tema. Savo filosofijoje Aristotelis vaizdą perkelia į psichologinį lygmenį; Kearney, komentuodamas abiejų minėtų filosofų santykį, pabrėžia, jog Platono vaizdas traktuojamas kaip *išorinė* imitacija, tuo tarpu Aristotelio – kaip *mentalinė* reprezentacija (Kearney 1988: 106). Vaizduotė, traktuojama kaip *phantasia*, Aristotelium susijusi ir su sapnais, suprantant sapną kaip tam tikrą vaizduotės rūšį (*Insomn.* 459a), „Retorikoje“ vaizdas apibrėžiamas kaip antrinis ar modifikuotas empirinio pasaulio pojūtis (*Rhet.* 1370a), veikale „Apie atmintį“ teigiama, jog atmintis suprantama kaip vaizdų rezervuaras, kuris talpina mūsų realybės sensorinius įspūdžius, bei referuoja į tą pačią sielos dalį kaip ir vaizduotė (*Mem.* 450-451). Taigi, kaip matyti, vaizduotė nepakyla aukščiau nei reprezentacinis lygmuo bei neatsiejama nuo atminties, taip pat ji įtraukia ne tik būdravimo būseną, bet ir nesąmoningą lygmenį. Esminiame vaizduotei skirtame veikale „Apie sielą“, Aristotelis *phantasia* įvardina kaip tai, kas yra tarp *aisthesis* ir *noesis*, tarp juslių ir proto. Aristotelium protas negali funkcionuoti be mentalinio vaizdo, tad vaizduotė jam yra ir išankstinė sąlyga racionaliai minčiai. Per vaizduotę užmezgamas žmogaus ir pasaulio ryšys. Vaizduotė susijusi su judėjimu (*kinesis*), taip pat su laiko dimensija – vaizduotė pasirodo kaip gebanti prisiminti praeities patirtį ir numatyti ateities galimybes. Beje, labai panašų, kaip matysime, ryšį pateikia ir Simondonas ankstesniajame, individuacijai skirtame veikale.

Abbagnano akcentuoja, kad būtent toks aristoteliškas vaizduotės supratimas, su itin mažais pakitimais dominavo iki pat moderniosios epochos (Abbagnano 1961: 453-454). Tačiau terminas *phantasia*, kaip jau ir buvo minėta, yra specifiškas. Atėjęs į lotyniškąją tradiciją, kaip pastebi Ferraris, jis apima net tris skirtingus terminus: *visio*, *imaginatio* ir *phantasia* (Ferraris 1996: 9).

Kita vertus, jau kitose Antikos mąstymo tradicijose vaizduotė charakterizuojama ne tik epistemologinio proceso rėmuose, bet imama suvokti ir ontologinė jos vertė. Kaip pastebi Sabolius, vaizduotės matmuo identifikuojamas pačioje tikrovėje, kai imama mąstyti apie laisvai judančius vaizdus, šiems suteikiant simuliakrų pavadinimą. Simuliakrais čia reiktų suprasti kaip ore sklandančius, akiai neregimus, bet į kūną lengvai patenkančius realybėje esančių daiktų vaizdus arba transformaciją patyrusių regėtų daiktų vaizdų darinius. Apie tokius simuliakrus kalba epikūrizmo šalininkas Lukrecijus, kur permaščius apibendrinama Epikūro, Demokrito ir Leukipo vaizdų sampratos (Sabolius 2012: 54).

Naujųjų laikų mąstytojų svarstymuose vaizduotė būdavo traktuojama kaip menkavertė ir neatliekanti pažinime reikšmingo vaidmens. Tarkime, Baconui vaizduotė atsiduria greta atminties ir intelekto bei suprantama kaip vienas iš trijų proto gebėjimų, kuris nukreipia būtent į poezijos kūrimo plotmę (Bacon 1986: 292). Pascalio nuomone, vaizduotė tėra melagingumo (*fausseté*) ir

klaidos šeimininkė ir suprantama kaip galingas intelekto priešas (Pascal 1963: 504). To meto bendrą požiūrį puikiai nusako Hobbes'o „Leviatane“ išsakyta mintis, jog „[v]aizduotė yra ne kas kita kaip blėstantis pojūtis arba tirpstanti ir nykstanti pamėklė, bendra tiek būdraujantiems ar miegantiems žmonėms, tiek beveik ir visiems likusiems gyvūnams“ (Hobbes 1999: 8).

Kita vertus, nors, kaip matyti, vaizduotė pateikiama kaip klaidų šaltinis ir netgi netraktuojama kaip kažkas žmogiškai specifiško, visgi, kaip pastebi Bottici, tokie modernūs mąstytojai kaip Hobbes'as ar Spinoza, buvo daugeliu atžvilgiu artimi aristoteliškai vaizduotės sampratai (Bottici 2014: 24). Spinozai proto idėjos yra aukštesnės nei įsivaizduotos idėjos ir vaizduotė negeba atskirti egzistuojančių bei neegzistuojančių daiktų, vesdama protą į kontradikciją (Spinoza 1955: 19), tokio požiūrio laikosi ir Leibnitz'as (Leibnitz 1973: 152). Taip pat ir Descartes'ui vaizdas tėra konstruojamas remiantis imitacijos principu ir, kaip komentuoja Kearney, *cogito* yra autonominis sprendimo šaltinis ir jokia mediacija per vaizdus reprezentuoti tiesai iš esmės nėra reikalinga (Kearney 1988: 162).

Descartes'as teigia esant aiškų skirtumą tarp intelekto ir vaizduotės veiklos ir šiuo požiūriu diskredituoja pastarosios veikimą konceptualinės analizės procese (Descartes 1992: 222). Tačiau empirizmo šalininkas Hume'as kiek kitaip traktuoja vaizdą. Jo sampratoje vaizdas įgauna grynojo imanentiškumo statusą, nes nebenurodo į jokią tiesą ar faktinę dalykų padėtį, bet tampa baigtiniu savyje. Tiesa nebėra pripažįstama, nes tai – fikcinis dalykas. Hume'as visus proto suvokimus išskaido į dvi rūšis – įspūdžius ir idėjas – ir būtent pastarosios jam yra vaizdinės reprezentacijos ir suvokiamos kaip ne kas kita, bet kaip proto padarytos kopijos (Hume 1992: 311). Idėjas reikia suprasti kaip blankesnius, laiko požiūriu vėlesnius įspūdžius. Tačiau pabrėžiama, kad vaizduotė susijusi su jungimu ir išskyrimu, tai yra komponavimo, dinaminio mechanizmu (*ibid.* 319).

Radikalesnis posūkis vaizduotės sampratoje siejamas su Kanto filosofija, kurioje pasiūloma vaizduotės kaip mimetinio reprezentacijos modelio transformacija į transcendentalinį kūrimo (formavimo) modelį. Vaizduotės vaidmuo Kantui nėra tolygus, pirmajame „Grynojo proto kritikos“ leidime jai suteikiamas pagrindinis vaidmuo žinojimo galimumui, ji tampa tarsi transcendentaline paties žinojimo sąlyga (Kant 1998: A101). Antrajame leidime šis pagrindinis vaidmuo jau „tenka“ vadinamajam transcendentaliniam schematizmui. Taip Kantas sumažina vaizduotės svarbą ir šioji tampa tarpininke tarp intelekto ir intuicijos, tai yra, viena vertus, kaip matyti, įgyja kiek transformuotą Aristotelio sampratą, kita vertus supratimas pasirodo kaip iš esmės kitoks – ji suprantama kaip figūrinė sintezė, ir, jeigu ji susijusi tik su apercepcija, dar vadinama vaizduotės transcendentaline sinteze; vaizduotė tampa sugebėjimu įsivaizduoti objektą jo nestebint (Kant 1996: 144). Vaizduotę Kantas traktuoja kaip kuriančiąją, ji susijusi su sintezės galimybe, kurią, kaip matėm, užčiuopė ir Hume'as, ir taip išsivaduoja nuo vaizduotės, kaip atliekančios grynai reprezentacinę

funkcija, supratimo. Vaizdas yra kažkas tarpiško, trečia, tačiau vienarūšiška su kategorija ir vienarūšiška su reiškiniiais, kas, kaip Kantas teigia, įgalina kategorijas taikyti reiškiniams (*ibid.*: 159). Šis tarpinis vaizdas yra grynas, bet intelektinis ir kartu juslinis. Vaizdas Kantui yra kuriančiosios vaizduotės empirinio sugebėjimo produktas (*ibid.*: 161). Taip pat Kantas parodo ir akivaizdžią vaizduotės distinkciją į „kuriančiąją“ ir „reprodukcinę“. Abi šios funkcijos susijusios su sinteze, tačiau pirmoji apima transcendentalinės apercepcijos sintezės plotmę, o antroji veikia, viena vertus, kaip toji, kuri sujungia skirtingus pojūčių teikiamus įspūdžius, kita vertus – kaip tam tikra taisyklė įvykti percepcinėms kombinacijoms. Svarbu pastebėti ir tai, kad Kantui vaizduotė pasirodo ir kaip turinti autonomiją, nepriklausanti nuo proto veiklos. Ši vaizduotės autonomija pasimato estetinio sprendimo metu, kur vaizduotė laisvai produkuoja savus dėsnius ir kuria turinį (Kant 1991). Kaip matysime šiame darbe, Kantas vaizduotės kaip kūrybos svarstymu ir schematizmo koncepcija tampa svarbiu atspirties tašku Simondono svarstymams apie vaizduotės pobūdį.

Dar vienas labai reikšmingas posūkis buvo fenomenologinės filosofijos išplitimas, kuris ir tapo pagrindu, kaip matysime, Simondonui sukurti savo teoriją. Po tokio Kanto išskirtinio vaizduotės kaip kūrybinės galios išaukštinimo sekęs romantizmas dar labiau iškėlė vaizduotės svarbą, tačiau kartu tapo ir jos reikšmės staigios griūties pranašu. Manoma, jog fenomenologinis metodas, nukreiptas į reiškinių, fenomenų aprašymą padės vaizduotę aprašyti, ją suprantant kaip reiškinį, ir taip geriau išaiškinti jos pobūdį bei reabilituoti jos patirtą nuosmukį. 1936 m. Sartre'o pasirodęs veikalas „Vaizduotė“ iš esmės kritikuoja visą ikifenomenologinį mąstymą ir, kaip teigia Merleau-Ponty, pradeda „vaizdo sąvokos reformą“ (Merleau-Ponty 1936). Sartre'as vaizdo nebelaiko daiktu, kaip buvo būdinga visai ligtolinei tradicijai ir supranta, remdamasis Husserl'io formuluojamu filosofiniu mąstymu, jį kaip aktą, kaip tam tikrą sąmonę (Sartre 2017: 136). Visgi, pats Husserl'is prie šios išvados, kad vaizdai negali būti suvokti kaip kažkas daiktiško (*ein Sächelchen*), priėjo tik vėlyvuosiu savo mąstymo laikotarpiu (Husserl 1950: 253). Nagrinėdamas ansktyvąją Husserl'io filosofiją, Sartre'as pastebi, kad nors Husserl'is prie vaizdo problemos prisiliečia tik prabėgomis (ir ne viskuo ilgai bus remtasi), tačiau pateikia esmines nuorodas, iš kurių viena – sąmonės intencionalumas – leido iš naujo permąstyti vaizdo sąvoką. Visgi reikia atkreipti dėmesį, kad fenomenologinė filosofija vaizduotę redukavo iki reprezentacinės (Husserl, Sartre) arba iki kūrybinės (Bachelard). Vaizduotė čia suprantama kaip jokia būdu nesutapatinama su jusliniu suvokimu, tą pabrėžia visi fenomenologinės tradicijos atstovai. Įvade nereikėtų leisti į smulkesnius fenomenologinės tradicijos atstovų vaizduotės problematikos ir vaizdo pobūdžio nagrinėjimus, nes būtent šiame įtampos lauke ir atsiduria Simondonas su savo kitokio pobūdžio mąstymu ir polemika, su skirtingose pusėse stovinčiais Sartre'u ir Bachelard'u, bus rekonstruota pirmojoje darbo dalyje, taip pat bus bandoma nurodyti Simondonui svarbias kitų mąstytojų mintis ir santykį su jomis.

Paminėti reikia tik keletą svarbių dalykų. Simondono vaizdų teorijoje atsisakoma bandymo apibrėžti vaizduotę ir taikyti šį terminą, bet analizuojama tik vaizdo elgsena. Taip galima stebėti radikalų Simondono žingsnį tradicijos atžvilgiu. Taip pat, dar Sabolius, komentuodamas antikiniame mąstyme išsiskiriusias ir, kaip jau buvo parodyta, kaip problemiškas pasirodžiusias *eikasia / phantasia* sampratas, pastebi, jog pati jų procesualios vertės prasmė pametama, kai tikrovė ir vaizduotė vertiname dichotomiškai (Sabolius 2012: 39). Šiuo atveju Simondonas būtent ir svarsto vaizdo pobūdį, nedarydamas skirties tarp tikrovės ir vaizduotės, neatskirdamas juslinio suvokimo ir vaizduotės kaip dviejų skirtingų plotmių. Taip jis nesunaikina vaizduotei būdingo proceso pobūdžio. Simondono pateikiama teorija yra vaizdo genezės teorija, kurioje fiksuojamas vaizdo vystymasis ir jo formų kaita. Dar Sartre'as yra pastebėjęs, kad tarp vaizduotės kaip aktyvios sintezės darinių (vaizdų-fikcijų) ir vaizduotės kaip reproduktyvaus pasyvumo darinių, kurie atsiranda iš prisiminimo, yra daugybė tarpinių formų (Sartre 2017: 132), tačiau pats į šias „tarpines formas“ tolesnėse savo vaizduotės studijose neatsižvelgia. Taigi, Simondono teoriją reiktų suprasti visų pirma ir kaip opoziciją Sartre'o mąstymui ir kartu kaip šios iš esmės novatoriškos ir naujos teorijos esmingą papildymą.

Tyrimo objektas ir problema

Tyrimo objektas yra mokslinės terminijos problema Simondono genetinėje vaizdų teorijoje. Kaip jau minėta, Simondono vaizdų teorija dar nėra ištirta ir kritiškai apmąstyta, jos susietumas su kitais Simondono veikalais taip pat nėra ištirtas. Veikaluose vartojama mokslinė terminija yra tai, kas leidžia atrasti sąsajas tarp Simondono tekstų, tokiu būdu geriau paaiškinant ir artikuliuojant pačią Simondono vaizdų teoriją ir susiejant tris, iš pirmo žvilgsnio menkas sąsajas turinčius stambius laukus – tikslųjų mokslų pasaulį, simondoniškąjį mąstymo kontekstą ir vaizduotės studijas. Aš tą darau pasitelkdamas tokias tiksluosiuose moksle gerai žinomas ir paplitusias sąvokas kaip, pavyzdžiui, „energija“, „metastabili būseną“ ar „metastabili pusiausvyra“, „transdukcijos operacija“, „išradimas“, „dydžio laipsnio eilė“. Tačiau ši mokslinė terminija pasirodo kaip problemiška ir neskaidri dėl savo daugiaprasmiškumo ir nevienalytiškumo kontekstų atžvilgiu.

Kaip pavyzdį galima trumpai aptarti vieną tokių sąvokų, kuri Simondonui yra svarbi ir esminė – *l'ordre de grandeur*. Šią sąvoką galima būtų versti pažodžiui: „dydžio tvarka“, tačiau šis terminas, jeigu jisai ir galėtų pasirodyti kaip legitimus filosofiniame kontekste, suprantant tai kaip metaforą, jis visiškai neturėtų jokios matematinės prasmės. Tačiau šios sąvokos kilmė sietina būtent su matematika. Nesunku techninėje ar net mokyklinėje literatūroje patikrinti, kad prancūzų kalboje *l'ordre de grandeur* vadinamas laipsnio rodiklis, tai yra tas skaičius, kuris esti viršuje. Pavyzdžiui, jei turime skaičių a , pakeltą -6 laipsniu, a^{-6} , tai a^{-6} yra vadinama laipsniu, a – laipsnio pagrindu, 0 – -6

– laipsnio rodikliu. Vadinasi, dydis yra mikroeilės. Analogiškai dydis a^{-9} būtų nanoeilės. Pateiktą visą skaičių reikia suprasti kaip tą, kuris turės arba labai didelę, arba labai mažą vertę, o a rašytinė išraiška bus ne didesnė nei 10^1 eilės, todėl laipsnis beveik visada atsiranda kaip 10 kėlimas laipsniu (*puissance de dix*). Taigi šis a gali turėti tikslią, apskritai pakankamai smulkią vertę, pavyzdžiui, 0,00000256. Tokia išraiška tikslųjų mokslų pasaulyje neteiktina, tad jos išraiška, tikėtina, bus matoma, net ir mokslinių skaičiuotuvų langelyje, užrašyta taip: $2,56 \times 10^{-6}$. Būtent šis -6 ir bus prancūzų vadinamas *l'ordre du grandeur* – tai skaičius, kuris supaprastintai, bet apytikriai, parodo fizikinio dydžio matą.

Taigi, kaip matyti, kai kalbame apie *l'ordre de grandeur*, kur *grandeur* gali būti ir suprantamas kaip fizikinis dydis, nebūtinai turime galvoje dydžio tikslią skaitinę reikšmę, bet TIK dydžio eilę, kuri labai didelių ir labai smulkių dydžių atžvilgiu ir yra neretai esminė. Tokiu atveju *l'ordre du grandeur* gali būti verčiama, taip aš rinkausi versti ir šiame darbe, kaip „dydžio laipsnio eilė“ arba tiesiog „dydžio eilė“. Svarbu tampa ne skaitinė dydžio vertė, bet ar jis yra nano-, mikro-, makro- ar teraeilės. Kitaip tariant, būtų galima teigti, kad pasitelkdamas matematinį *l'ordre du grandeur* terminą, Simondonas siekia išsiaiškinti ir filosofinę prasmę – ar objektas, apie kurį kalbama, yra mikroeilės (mentalinis vaizdas) ar makroeilės (techninis darinys) ir kaip jie tarpusavyje sąveikauja.

Analogiškai neskaidrios gali pasirodyti ir tokios sąvokos kaip „energija“ ar „transdukcijos operacija“. „Transdukcija“ gali būti suprantama kaip procesas, kurio metu kas nors – dažniausiai energija arba informacinė žinutė – konvertuojama į kitokią formą. Juo labiau, kad Simondono filosofija paremta tam tikrais kvantinėje fizikoje nagrinėjamais dėsningumais, o šiuo požiūriu esminis tampa ir pats „energijos“ sąvokos konceptualizavimas. Viena vertus, tai gali būti suvokiama kaip grynai techninis terminas, kita vertus – lygiai šis terminas gali pasirodyti ir kaip metafora. Trečia vertus, jeigu šis terminas būtų interpretuojamas genetikų kontekste, jis turėtų dar vieną, specifinę ir pakankamai konkrečią, reikšmę, bet ji Simondono teorijoje nepasirodo. Vadinasi, aiškesnių sąsajų su mokslo kontekstais nustatymas nėra vien tik lingvistinio ar etimologinio pobūdžio analizė, o suteikia pagrindą išskirti filosofinio Simondono mąstymo bruožus.

Tokiu būdu iškyla būtinybė artikuliuoti, su kokia mokslinės terminologijos prasme sietini pagrindiniai, vaizdų teorijoje taip pat sutinkami filosofinio Simondono sąvokyno žodžiai. Toks darbo objektas atsiranda neatsitiktinai, kadangi esu baigęs VU chemijos studijas ir Organinės chemijos katedroje, išdirbęs vienoje šios katedros organinės sintezės laboratorijų daugiau nei dvejus metus ir kelis mėnesius atlikęs praktiką NFTMC Funkcinių medžiagų ir elektronikos skyriuje, kur po vienu sparnu glaudėsi ir bendrai dirbo puslaidininkių fizikos, polimerų, nanomedžiagų chemijos, biologijos ir mikrobiologijos specialistai, sėkmingai apgynęs chemijos bakalauro darbą. Tuo pačiu metu esu lankęs ir užsienio kalbų paskaitas VU ir oficialiai įgijęs keturis skirtingų kalbų diplomus,

nurodančius aukščiausią universiteto siūlomą kalbos mokėjimo lygį, kurią gali įgyti ne specialybės studentas, tarp kurių be vokiečių, rusų ir ispanų kalbų yra ir prancūzų kalba.

Darbo tikslai ir uždaviniai

Pagrindinis darbo tikslas – artikuliuoti Simondono vaizdų genetinėje teorijoje pasirodžiusią mokslinę terminiją, parodyti jos ištakas, nustatyti jos pasklidimą Simondono pagrindiniuose veikaluose ir pateikti prasmines sąvokų reikšmes, taip sukuriant platesnį kontekstą visai vaizdų teorijai, ją padarant suprantamesne ir kartu parodant Simondono vaizdų teorijos tamprų ryšį tiek su ankstesniais jo veikalais, tiek su tikslųjų mokslų pasauliu, kuris iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti neįtikinantis. Tam tikslui pasiekti keliami tokie uždaviniai: 1) išskleisti poleminių lauką, kuriame atsiduria Simondono vaizdų teorija, ir pademonstruoti, kad Simondono parodytas vaizdo techninis pobūdis yra ir šios teorijos didžiausias inovatyvumas kitų vaizdo teorijų atžvilgiu ir visame vaizduotės studijų kontekste; 2) apibrėžti Simondono vaizdo sampratą, pristatyti pačią vaizdų teoriją ir parodyti, kodėl ji vadinama genetinė; 3) parodyti Simondono vaizdų teorijoje esančios mokslinės terminijos ištakas, remiantis Simondono *opus magnum*, ir tą terminiją eksplikuoti įtraukiant tikslųjų mokslų – fizikos ir organinės chemijos – mokslinį kontekstą, reikalingą vaizdų teorijoje pasirodžiusioms koncepcijoms; 4) parodyti vaizdo techninį pobūdį aptarti jo egzistavimo būdą, remiantis Simondono veikalu „Apie techninių objektų egzistavimo būdą“, taip prieinant prie svarbių, pridėtinę vertę Simondono vaizdų teorijai suteikiančių išvadų.

Tezė ir ginamieji teiginiai

Šiame magistro darbe yra ginama ši tezė: terminologinė Simondono vaizduotės teorijos mokslinių sąvokų analizė suteikia pagrindą teigti, kad specifinis vaizdo techninis pobūdis leidžia jį traktuoti kaip individo evoliucijos sąlygą. Siekiant pagrįsti šią tezę, taip pat ginami šie teiginiai:

1. Simondono vaizdo techninis pobūdis dėl savo specifikos filosofo aptariamas vartojant tikslųjų, techninių mokslų – matematikos ir fizikos – terminus.
2. Integruojant skirtingus – filosofinį ir tikslųjų mokslų – kontekstus, mokslinė terminologija pasirodo nevienareikšmė ir reikalaujanti artikuliacijos.
3. Simondono vaizdų teorijai būdingas nenutrūkstamas cikliškumas turi iš tokio jos pobūdžio atsiskleidžiantį genetinį aspektą.
4. Vaizde, kuris savo vystymosi ciklo pabaigoje gali būti suprantamas kaip viename iš esminių Simondono veikalų apmąstomas techninis objektas, yra ir laisvai juda elementai, kurių praradimas objekto esmės nekeičia, tad jie gali atitrūkti nuo pastarojo su savyje nešamu informaciniu krūviu.

5. Laisvai judantys vaizdą sudarantys elementai gali būti perduoti kitiems individams ir įsisavinami jų dėl savo universalaus, schemai būdingo, pobūdžio.

Darbo struktūra ir literatūros apžvalga

Atsižvelgiant į išsikeltus uždavinius, darbas sudarytas iš keturių dalių.

1. Pirmojoje dalyje rekonstruojamas polemiskis laukas, parodoma, kurie filosofai yra reikšminiai Simondono vaizdų teorijos kontekste. Tokiu būdu siekiama įrodyti ir Simondono teorijos inovatyvumą ankstesnių vaizduotės teorijų atžvilgiu. 1.1. skirsnyje nužvelgiama labiausiai Simondono tekste akivaizdi polemika su Sartre'u, parodoma kaip ji atsiranda, ir kur link veda. Naudojamasi pagrindiniu vaizduotei skirtu Simondono veikalu „Vaizduotė ir išradimas“ (2008), pasitelkiami vaizduotei skirti Sartre'o veikalai „Vaizduotė“ (1936) ir „Įsivaizduojamybė“ (1940), pasinaudojama Fregosol (2002) ir Pire (1967) mintimis apie Sartre'o fenomenologinę vaizdo teoriją, Chateau (2014) įžanga į Simondono minėtąjį veikalą. 1.2. skirsnyje pateikiama specifinė Simondono vaizduotės termino traktuotė. Remiamasi tiek „Vaizduote ir išradimu“, tiek „Individuacijos“ veikalu. 1.3. skirsnyje parodomas Simondono terminologinis posūkis: pereinama prie vaizdo pirmenybės vaizduotės kaip proceso atžvilgiu. Pasinaudojama vaizdo įcentruotumą paryškinančia Bottici (2014) imaginalumo koncepcija, Corbin (1979) ir Fleury (2006) tekstai paryškina specifinį imaginalumo supratimą ir nurodo jo kilmę. Polemizuojant su Saboliaus Simondono vaizdų teorijos analizei skirtu straipsniu (2020), parodoma Simondono teorijos sąsaja su Kanto transcendentalinio schematizmo, Aristotelio *phantasia*, Lukrecijaus vaizdų kaip simuliakrų koncepcijomis. Kanto vaizduotės supratimui paryškinti remiamasi Saboliaus „Įsivaizduojamybė“ (2013), cituojamas Kantas. Atsigręžiama į Sartre'o ir Chateau mintis. 1.4. skirsnyje parodoma Bachelard'o poetinės vaizduotės įtaka Simondono teorijai. Skirsnyje yra referencijų į jau minėtus Chateau, Saboliaus tekstus, cituojami Sartre'o ir Bachelard'o (1942, 1943) veikalai.
2. Antrojoje dalyje pristatoma Simondono vaizdų teorija. Pasirodo specifinės vaizdų teorijoje naudojamos sąvokos. 2.1. skirsnyje pateikiama Simondono vaizdo samprata. Jame remiamasi Simondono „Vaizduote ir išradimu“. 2.2. skirsnyje pristatoma jau pati vaizdų teorija. Aiškiai išskiriami skirtingi vaizdo genezės etapai. Be minėto Simondono veikalo svarbūs pasirodo Chabot (2003a) ir Poitevin (2010) pastebėjimai. 2.3. skirsnyje parodoma kaip ciklinis vaizdų teorijos pobūdis lemia vaizdų teorijos genetinį pobūdį. Cituojamas Simondono veikalas, atsigręžiama į Poitevin mintis.
3. Trečiojoje darbo dalyje parodoma vaizdų teorijos sąsaja su Simondono individuacijos teorija ir kaip pirmoji teorija pasirodo kaip naujo, modernaus mokslinio mąstymo modelis. Šioje

dalyje parodomas mokslinės terminijos, naudotos vaizdų teorijoje, ištakos pasitelkiant „Individuacijos“ veikalą, taip pat rekonstruojamas tikslųjų mokslų laukas, padedantis šią terminiją geriau paaiškinti. Šioje dalyje yra išskiriamos probleminės sąvokos ir siekiama jas paaiškinti. 3.1. skirsnyje pateikiama specifinis Simondono individo supratimas, paaiškinama ikiindividualios realybės koncepcija, nurodoma, kas Simondono vadinama tapsmu, kaip suprantamas individuacijos procesas. Šiame skirsnyje pateikiamos ne tik šios prasminės „Individuacijos“ veikalo sąvokos, bet ir parodoma, koku pagrindu Simondono vaizdų teorija gali būti lyginama su Simondono vaizdų teorija. Šiame skirsnyje pasitelkiami įvairūs Simondono veikalai, taip pat sąvokoms labiau nuskaidrinti pasinaudojamos Deleuz'o ir Bergson'o mintimis. 3.2. skirsnyje aiškinamos energijos, metastabilumo ir transdukcijos operacijos sąvokos. Šioms taip pat „Individuacijos“ teorijoje plačiai taikytoms ir vaizdų teorijoje pasirodžiusioms sąvokoms nušviesti neužtenka tik filosofinio konteksto, tad pasitelkiamas ir tikslųjų mokslų aiškinimas. Nors sąvokos nukreipia į fizikos mokslo sritį, tačiau šiame skirsnyje pasitelkiama ir organinės chemijos teorija, parodant, kad tai visiškai legitimus gestas ir taip padarant reikšmingų išvadų gilesniam Simondono vaizdų teorijos supratimui. Šiame skirsnyje remiamasi abiem minėtais Simondono veikalais, Bachelard'o „Naująja mokslo Dvasia“. Cituojamas kvantinės fizikos atstovas De Broglie (1947), taip pat pasinaudojama aukštųjų mokyklų fizikos ir chemijos knygomis, cituojama kai kurios fizikų ir chemikų apibūrinimai. Šiame skirsnyje parodomas įvairūs Simondono pateikiamos transdukcijos operacijos supratimas, parodantis jos neviereikšmišką pobūdį (Mackenzie 2002, Margaraiz 2010, Sauvagnargues 2009). Reikšmingos yra Bardin (2015), Stieglerio (2007) mintys, Russ komentarai apie Bachelard'o filosofiją, Carrozzini (2015) individuacijos kaip operacijos apibūdinimas. Vėl sugrįžtama prie Poitevin minčių. Šiame skirsnyje cheminės lygtys rašytos ir pereinamoji būseną braižyta *ChemDraw Professional 16.0* programa. 3.3. skirsnyje pateikiamas specifinis Simondono juslinio suvokimo supratimas. Šalia *Individuacijos* veikalo reikšmingi pasirodo Carrozzini svarstymai apie jusliškai suvokiamus duomenis, kurie leis matyti dar aiškesnę Individuacijos teorijos sąsają su vaizdų teorija, o kartu priartins ir prie išradimo koncepcijos.

4. Ketvirtojoje darbo dalyje aptariamas kitas reikšmingas Simondono veikalas – „Apie techninių objektų egzistavimo būdą“ – per jo sąsają su vaizdų teorija. Joje galutinai eksplikuojama, kokia yra vaizdo ir technikos samprata bei jų tarpusavio ryšys ir prieinama prie šiame darbe išsikeltos tezės įrodymo. Šioje dalyje toliau aiškinamos specifinės, vaizdų teoriją suprantesnės padarančios probleminės sąvokos. 4.1. skirsnyje pateikiamas techninio objekto apibrėžimas ir parodoma, kada vaizdas galimas traktuoti kaip techninis objektas. Šiame skirsnyje taip pat

parodoma kaip techniškumo samprata derinama su vaizdo pobūdžiu, kokių pagrindų apie juos galima kalbėti sykiu. Remiamasi ne tik Simondono veikalais, bet ir jo straipsniu apie techninį mentalumą, referuojama į Levy (2015) mintis. 4.2. skirsnyje atskleidžiamas vaizdo autonomijos ir išradimo ryšys, parodoma išradimo galimybės sąlyga, apibrėžiamas pats išradimas. Šiame skirsnyje taip pat nurodoma, kas Simondono vadinama techniniu mentalumu ir kuo reikšmingas konkretizacijos procesas. Remiamasi Simondono veikalais, minėtuojų jo straipsniu. 4.3. skirsnyje įrodoma, jog vaizdui būdingas schematiškumas gali būti suprantamas kaip evoliucijos sąlyga. Skirsnyje paaiškėja, kad anksčiau pateikti svarstymai yra relevantiški šiai išvadai. Pasitelkiamos Žukauskaitės (2018), Voss (2019), Chabot (2003b) mintys, kurios paryškina vaizdo techniškumą, kurį viso darbo metu buvo svarbu pabrėžti norint įrodyti savo išsikelto tezę.

1. Simondono vaizdų teorijos inovatyvumas

Kaip jau minėjome įvade, įvairiuose kontekstuose vykstančiose polemikose viena esminių problemų įvardijamas paradoksalus vaizduotės pobūdis: viena vertus, ji suprantama kaip būdas pabėgti iš šio pasaulio, kita vertus – ji suteikia galią sukurti aplinkinį pasaulį (Geniusas 2014: 225-226). Todėl išskiriamos dvi esminės jos funkcijos – ji veikia arba kaip reprezentacinė, arba kaip kuriančioji. Kitaip tariant, mėginama suprasti ar ji kuria juslinės tikrovės kopijas (t. y. funkcionuoja kaip irealizuojanti), ar atlieka performatyvų judesį – steigia tikrovę. Simondono teorija pasirodo kaip būdas išspręsti šią problemą parodant, kad šis vadinamasis paradoksalumas atsiranda dėl to, kad tokios vaizduotės sampratos yra redukcionistinės, t. y. neapima visos kompleksiškos jos funkcionavimo visumos. Kita vertus, mano manymu, Simondono vaizdų teorijoje implicitiškai įtraukiama ir kita tema, plačiau aptariama kituose jo veikaluose – individo (ar „vaizdus teikiančios sąmonės“) ryšys su supančia aplinka. Būtent pastarasis Simondono svarstymų rakursas, kuriuo apmąstoma, kas yra individas ir koks yra gyvo organizmo ryšys su jį supančia aplinka, lemia visiškai kitokią prieigą prie pačios vaizduotės klausimo. Kaip matyti iš šio dėstymo, jau vien mėginant pastarąją problemą nusakyti, susiduriama su tinkamų žodžių parinkimo ir adekvačios teorinės terminologijos problema. Simondonas savo filosofijoje siūlo kitokią, tikslųjų mokslų pagrindu paremtą terminologiją, taikomą fiziniuose ir gamtos moksluose. Ji taip pat pasirodo, kaip minėta įvade, kaip nevienareikšmė, bet ją nušviesti ir yra šio darbo tikslas. Ne atsitiktinai čia pateikiu ir specifinį „vaizdus teikiančios sąmonės“ terminą. Jis tampa atspirties tašku Simondono teorijai.

1.1. Polemika su Sartre'u

Jau pačioje veikalo „Vaizduotė ir išradimas“ pradžioje išryškėja Simondono siekis polemizuoti su to meto prancūzų filosofijos kontekstuose plačiai žinoma ir apmąstyta Sartre'o vaizduotės samprata. Kita vertus, kaip galima pastebėti jau pirmojoje pastraipoje, kritikuodamas Sartre'ą, Simondonas gana skeptiškai vertina ir pačią prancūziškąją sąvoką *l'imagination* (pranc. vaizduotė). Nors ši tema nėra itin išplėtotą, ją svarbu fiksuoti; kaip bus parodyta vėliau, vaizduotės termino Simondonas stengiasi išvis atsisakyti, o tokiam veiksmui esama labai svarių priežasčių.

Iš esmės, šios kritinės pozicijos pagrindas geriau pasimato, kai Simondonas suformuluoja abejonę vaizdo autonomijos atžvilgiu. Jis teigia, kad „terminas „vaizduotė“ gali suklaidinti, nes jis priskiria vaizdus juos kuriančiam subjektui ir siekia išbraukti vaizdo pirmykščio išoriškumo subjekto atžvilgiu hipotezę“ (Simondon 2014: 7). Ir čia pat priduria, referuodamas į Sartre'ą: „[t]ai yra paplitęs požiūris tarp šiuolaikinių mąstytojų, kuriems vaizdas nukreipia į „vaizdus

teikiančią sąmonę“ (*conscience imageante*), pagal Sartre'o terminologiją“ (*ibid.*). Matyti, jog Simondonui atspirties tašku jau tampa pats netinkamas vaizdo, kaip visiškai nuo sąmonės priklausomo darinio traktavimas. Kalbėdamas apie vaizdo autonomiškumą ir turėsiu omenyje jo gebėjimą tarpti anapus sąmonės, nesant hermetiškoje vienovėje su ja. Šį aspektą Simondonui ir yra itin svarbu pabrėžti visoje savo teorijoje.

Simondono teorijos nereikia suprasti kaip aršios neigiamos kritikos Sartre'o mąstymui, tačiau kaip aktyvų bandymą parodyti jos nepakankamumą ir ribotumą. Kaip jau minėta, diagnozuodamas sartrišką „vaizdo uždarymą“ sąmonėje, Simondonas sykiu beveik atsisako paties vaizduotės termino. Pačiame Sartre'o pasiūlytame junginyje *conscience imageante* vartojamas būdvardis *imageant* irgi nėra įprastas. Šiuo žodžiu keičiama mentalinio vaizdo sąvoka, kuri, anot Sartre'o, parengia painiavai (*prête à confusion*): „labiau būtų verta sakyti „Pjero-vaizde sąmonė“ arba „vaizdus teikianti Pjero sąmonė (*conscience imageante de Pierre*)“. Kadangi žodis „vaizdas“ jam ilgai tarnaus, mes negalime jo visiškai atmesti“ (Sartre 2005: 21). Taigi, Sartre'as šiuo žodžiu pasiūlo naują vartoseną, atsisakydamas įprasto būdvardžio *imaginant*, kuris išlaiko aiškesnes etimologines sąsajas su vaizduotės (*l'imagination*) terminu, ir kartu pabrėžia vaizdo svarbą, iš žodžio „vaizdas“ (*image*) kildindamas būdvardį *imageant*.

Kita vertus, Sartre'as ir pats įsivelia į painiavą, kadangi, paaiškinęs tokią savo terminologinę prieigą, tuoj pat nusigręžia nuo tolesnio minties plėtojimo, pasakęs, jog „[t]ačiau tam, kad būtų išvengta visiškos dviprasmybės, mes čia primename, kad vaizdas yra tik ryšys [...] mano dėmesys nėra nukreiptas į vaizdą, bet į objektą“ (Sartre 2005: 22). Sartre'as turi omenyje, kad jis kalba ne apie Pjero vaizdo sąmonę, bet apie vaizdus teikiančią Pjero sąmonę. Sartre'ui žodis „vaizdas“ tik nurodo į sąmonės ir objekto ryšį. Užtat jau aukščiau pateiktoje pirmojoje citatoje ir matyti, kad Simondonas netiesiogiai fiksuoja šitą įsivėlimą į painiavą, pabrėždamas, kad Sartre'o svarstymas kaip tik ir išlieka tradicinės vaizduotės sampratos rėmuose. Kaip bus matyti vėliau, Sartre'o pateiktas supratimas apie vaizdus vis dėlto pasitarnaus Simondonui, kuris iš esmės užsiima tik vaizdo teorijos plėtote; taip pat Simondonui pačiam tenka imtis vaizdo legitimacijos vaizduotės kaip proceso atžvilgiu.

Visgi tokia eilutė Simondono teksto pradžioje parodo ne išskirtinį dėmesį Sartre'o teorijai, o veikiau išreiškia bendresnę kritiką konvencinei vaizduotės sampratai. Apie tai pateiktoje citatoje užsimena ir pats Simondonas; tai pabrėžia ir įžanginį žodį Simondono veikalui parašęs Jean-Yves Chateau: „Jis [Simondonas] tyliai primena, kad Sartre'o tezė tam tikra prasme atitinka įprastą šiandienos mąstymą, bet visiškai nėra pateisinama“ (Chateau 2014: XVIII). Taigi, Simondono teorija randasi ir kaip polemika su tuometinio mąstymo stereotipais.

Pažymėtinas dar vienas aspektas, kurio atžvilgiu Simondono tekstas taip pat gali būti suprasamas kaip atsakas į Sartre'o tyrinėjimo specifiką. Žinia, Sartre'as yra parašęs du veikalus vaizduotės tema – jau minėtąjį „Įsivaizduojamybė“ (*L'imaginaire*) bei ankstyvąjį „Vaizduotė“ (*L'imagination*). Pastarasis yra disertacijos tekstas, kuriame pateikiama išsami XVII ir XVIII a. ginčų vaizduotės problematika istorinė-kritinė rekonstrukcija. Šiame darbe jam pavyksta perkelti vaizduotės problemą į filosofinių tyrimų lauką, kai teksto pabaigoje jis pateikia įtraukimą Husserl'io fenomenologinio metodo, kurį panaudos pateikdamas savo paties svarstymus vaizduotės tema.

Sartre'as teigia: „[t]ai, ką Husserl'is rašo apie Fiziką, galima pakartoti apie Psichologiją“ (Sartre 2017: 119). Ir tuomet priduria: „[š]itai padarys didžiausią progresą, kai [...] ji [psichologija] pradės traukti į šviesą esmines struktūras, paverčiančias objektą savo tyrimais“ (*ibid.*). Šioje citatoje pasimato, kad anksčiau vaizduotės problema buvo suprantama kaip psichologijos tyrimų laukas, o progresas, apie kurį kalbą Sartre'as, susijęs su anksčiau jo paties išnagrinėtomis klasikinėmis vaizdo teorijomis, kurios: „talpina savyje visą vidinę metafiziką“ (*ibid.*). Taigi, Sartre'o siūlomas fenomenologinis metodas ne tik bando keisti vaizduotės problematikos konvencines sampratas, versdamas ją filosofinėmis priemonėmis tirtina problema, bet ir bando atsiriboti nuo įsipynusių į šiuos svarstymus metafizinių prielaidų.

Kaip labai glaustai ir aiškiai nušviečia padėtį Fregosol'is: „[v]ietoj to, kad postuluotų vaizdo identifikaciją su vaizdu-daiktu (*l'immagine-cosa*) ir šitaip sutrauktų jį į sąmonės metafizikos sritį, Sartre'as suteikia vaizdui visą jo naujumo vertę, vidinę dinamiką, be kurios redukuotų jį į neišreiškiamą retoriką“ (Fregosol 2002: 14). Taigi, viena vertus, Sartre'o mąstymas vis dėlto pasirodo kaip inovatyvus ir, dėl šios vaizdui priskiriamos dinamikos ir naujo jos supratimo, kelia nemenką susidomėjimą Simondonui. Kita vertus, visgi toks mąstymas vedė prie tolesnių, Simondono paskui visiškai paneigtų išvadų. Sartre'as vaizdą traktuoja, jei sektume Pire žodžiais, kaip: „sintezę, kurios niekas nepsaugo nuo redukavimosi į jusliškai suvoktą, atmintyje užlaikomą duotį“ (Pire 1967: 154). Galima būtų teigti, jog toks Sartre'o vaizdo suvokimas traktuotinas kaip visiškai priešingas darinys jusliškai suvokiamam objektui.

Kitaip tariant, vaizduotės plotmė ir juslinio suvokimo plotmė Sartre'o svarstyme imamos kaip skirtingos ir nesusisiejančios sferos. Čia stipriai priartėjama prie sartriškosios vaizduotės kaip iredualizuojančios funkcijos sampratos. Būtent dėl šių nuostatų, kuriose akcentuojamos juslinio suvokimo ir atminties skirtumas vaizduotės atžvilgiu, Simondonas visų pirma ir polemizuoja su Sartre'u.

Simondonas šiuos minėtus aspektus nori reabilituoti, nors ir neketindamas sugrįžti prie mąstymo metafizinėmis kategorijomis. Kaip mėginsime parodyti vėliau, jo svarstymo eiga prasideda nuo atsigręžimo į Antikos mąstytojus, siekiant išryškinti vaizdo autonomiškumo, jo objektyvios

realybės dimensijas, Sartre'as, savo ruožtu, tvirtina, kad kasdienybėje pasireiškiančios metafizinės implikacijos siekia net Aristotelį (Sartre 2017: 120).

Simondono teorijoje eksplikatyviai remiamasi tiek to meto, tiek ankstesnėmis genetinių psichologų, psichoanalitikų, biologų, zoologų, etologų pozicijomis. Kita vertus, esama ir latentinių įtakų – nors tokių filosofų kaip Gastono Bachelard'o idėjos akivaizdžiai implikuojamos į svarstymą, tiesioginių referencijų pačiame tekste nesama. Veikale gausiai aptariamos gretutinės temos, nuolat leidžiamasi į įvairius kultūrinius kontekstus, apsvarstomos ir įtraukiamos įvairios detalės. Tam įtakos galėjo turėti kelios priežastys. Pirmoji plauktų iš Chateau pastebėjimo, kad „pateiktų aktualių mokslinių darbų žinios netrukdo Simondonui sugrįžti ir pateisinti kai kurias analizes ankstesnių psichologų, tokių kaip Taine ar Ribot, visiškai neįaučiant jiems neapykantos, kada kai kurie, net kur kas mažiau mokslininkai, buvo linkę jų laikyti įvardindami „pasenusiomis“ (dažna Sartre'o laikysena)“ (Chateau 2014: IX). Taigi, toks Simondono atsigręžimas į kitų mokslininkų, ne tik filosofų, mintis galėtų būti suprastas ir kaip bandymas parodyti, jog pastarųjų mintys taip pat yra labai svarbios vaizduotės tyrimų lauke, įnešančių esminių korekcijų vaizdo supratimui. Kita priežastis galėtų būtų pats teksto tikslas – kaip jau minėta, Simondono veikalas yra 1965-1966 m. dėstyto privalomo psichologijos kurso Sorbonos universiteto filosofijos studentams redaguotas paskaitų konspektas. Tad šiuo atveju prasminiai akcentai dėliojami atsižvelgiant į psichologinius duomenis, o filosofiniai svarstymai paliekami kaip darbo jungiamoji, nors taip pat labai svarbi, medžiaga. Trečioji priežastis būtų paties tyrinėjamo objekto kompleksinis pobūdis ir iš to, ko gero, kylantis ir pačios teorijos kompleksiskumo reikalavimas. Pirmoje savo veikalo eilutėje Simondonas deklaruoja, jog „[š]is kursas pristato teoriją“ (Simondon 2014: 3). Ir nors pats filosofas pabrėžia, kad neįmanoma mentalinio vaizdo savybių redukuoti į skirtingas realybės rūšis, o siūlo vaizdo genezę suprasti kaip skirtingus vientiso proceso etapus, šiame judesyje galime matyti ir troškimą sukurti vieningą sistemą. Kitaip tariant, Simondonas, siekdamas sukurti visuminę teoriją, nori atsisakyti tokių svarstymo būdų ir nepriimti metodologinių prieigų, kurios galėtų redukuoti vaizduotės supratimą. Toks judesys tam tikru požiūriu artina prie gamtamokslinio tyrimo metodo. Viena vertus, šis metodas siekia sudėtingą tirtiną sistemą redukuoti į paprastas problemas, taip apsibrėžiant prieigą ir palengvinant pastarųjų sprendimo galimybes. Kita vertus, sprendžiant minėtas paprastas problemas neretai atsižvelgiama į visuminį vaizdą, kompleksinė sistema nepasirodo kaip išskirstyta į izoliuotas, sąsajos su sistemos visuma neturinčias dalis. Nors vaizdų teorijoje aptariami skirtingi vaizdo genezės etapai ir išskiriamos įvairios vaizdo vystymosi formos, kiekviena jų pasirodo konkretaus vaizdo vystymosi etapo visumoje, o pastarieji visuomet interpretuojami viso vaizdo genezės proceso akivaizdoje.

1.2. Specifinė vaizduotės termino traktuotė Simondono teorijoje

Kaip jau minėta, norint išryškinti Simondono prieigą prie vaizduotės problemos ir jos inovatyvumą, reikia aptarti specifinį vaizduotės termino supratimą. Jau nuo pat pradžių deklaruodamas žodžio „vaizduotė“ atsisakymą, jis savo pasirinkimą eksplikuoja keliais argumentais. Nors ir atkreipdamas dėmesį, kad vaizduotės terminas nurodo į gebėjimų psichologiją „išreiškiant veiklą, kuri juos formuoja ir galbūt net suponuojant tam tikros funkcijos, kuri juos įdarbina, buvimą“ (Simondon 2014: 7), Simondonas labai greitai jo atsisako ir renkasi kalbėti tik apie vaizdą.

Visgi apie vaizduotę Simondonas prabyla ir kituose savo veikaluose, kurie bus svarbūs siekiant nušviesti jo teorijos specifiką – pirmiausia savajame *opus magnum* „Individuacija formos ir informacijos sąvokų šviesoje“. Iš naujo permąstant Aristotelio pasiūlytą hilomorfizmo idėją, veikale pateikiamas specifinis individo sampratos modelis. Tuo tarpu, vaizduotės problema pirmiausia iškyla kalbant apie gyvos būtybės gebėjimą prisiminti, jos atmintį. Simondonui visuma būties, kuri prisimena, yra simbolių susitikimų visuma. Čia jis priduria: „[b]ūtis, kuri prisimena, yra daugiau nei aš; ji yra daugiau nei individas, ji yra individas plus kažkas kitas“ (Simondon 2013: 279). Ir prideda, kas tas pats galioja ir vaizduotei, kuri nuo atminties skiriasi tik tuo, kad pirmoji yra dinaminė ir joje vyksta manojo „aš“ ir manojo „aš“ simbolio susitikimas: „vaizduotėje aš esu individas, o manojo „aš“ simbolis yra aplinka“ (*ibid.*). Taigi, galima daryti išvadą, kad šiuo laikotarpiu, Simondono akimis, atmintis ir vaizduotė interpretuojamos visų pirma dialogo su savimi perspektyvoje. Šioje vietoje išryškėja artimas požiūris sartriškajai sąmonės sferoje uždarytos vaizduotės sampratai, kuriai būdingas reprezentacinis charakteris.

Tačiau toliau tekste eksplikuojama atminties ir vaizduotės vaidmuo individo formavimosi procesuose ir brėžiama aiškesnė individo skirtis: „[p]sichiniame lygmenyje individas tęsia savo individuaciją atminties ir vaizduotės priemonėmis – praeities funkcija ir ateities funkcija pagal paplitusius apibrėžimus“ (Simondon 2013: 280). Kaip paaiškėja, individas toliau vystosi ir formuojasi – „individuojasi“ – tik dėl atminties ir vaizduotės funkcijų, išskirtinai atliekančių kūrybinę funkciją. Kaip tik todėl atmintis, anot Simondono, sukuria būčiai praeitį, o „vaizduotė kuria ateitį“ (*ibid.*). Taigi nors šiame savo veikale Simondonas plačiau neaptaria vaizduotės vaidmens, bet, kaip matyti, jau fiksuoja dvejopą vaizduotės prigimties funkcionalumą – reprezentuojantį ir kuriantį, – tiesa, vis dar suvokiamą individo sąmonės plotmėje. Visgi, jis jau čia papildo Sartre'o vaizduotės kaip sąmonės akto supratimą, pabrėžęs tiek praeities, tiek ateities polinkį į tai, kas kūniška (*vers le somatique*): „praeitis įsikūnija, kaip ir ateitis, laukimo forma“ (*ibid.*). Atmintis ir vaizduotė Simondonui tampa sąmonės saitais su kūnu tiek, kiek savo funkcijomis šios gali būti laikomos psichosomatinėmis.

Tad galima manyti, kad toks akivaizdus dvejopo vaizduotės pobūdžio išskyrimas, nors ir pasiliekant individo ribose, o kartu funkciškai diktuojama psichosomatinės jos prigimties įžvalga suteikti stiprų postūmį Simondonui imtis plėtoti naują vaizduotės sampratą – visų pirma atmetus patį terminą ir su juo nešamą pluoštą konotacijų. Kaip pamėginsime parodyti vėliau, šias nuostatas sąlygoja ir Simondono individo tik kaip individo ir aplinkos santykio supratimas, neleidžiantis laikytis hermetiško užsidarymo savyje.

1.3. Terminologinis posūkis: *vaizdo* svarbos išryškėjimas ir *vaizduotės* užmarštis

Norint aiškiau suprasti šį Simondono žingsnį, galima prisiminti šiuolaikinės vaizduotės teoretikės Chiara'os Bottici svarstymus. Pateikusi išsamią filosofinių vaizduotės tyrimų istorijos rekonstrukciją, Bottici yra pasiūliusi savąją teoriją, kurioje, analogiškai kaip ir Simondono mąstyme, nusigręžiama nuo vaizduotės termino, bet apmąstomas savarankiškas vaizdų funkcionavimas. Įžangoje krenta į akis gražus apmąstymas, kad net ir „stokojantis vaizduotės politinis pasaulis, kuriame mes gyvename, yra, nepaisant to, pilnas vaizdų. Užtenka tik pažvelgti į medijos vaidmenį mūsų politiniame gyvenime.“ (Bottici 2014: 1). Net ir nesigilinant į tai, kad kalbama apie politinio pasaulio terpę ir nesileidžiant į apmąstymus, kiek apskritai pasaulis, kuriame mes esame, gali pasirodyti ne kaip politinis, matyti, kad kalbos registras Bottici mintyje labai gražiai perkeliamas prie problematikos vaizdų, kurie, kaip galima iš šios minties įsitikinti, gali visiškai laisvai tarpti ir be vaizduotės.

Vadinasi, Bottici fiksuoja momentą, kuris, kaip sieksime parodyti, taps pastebimas ir Simondono mąstyme bei išskirs jį iš ankstesniųjų vaizduotės filosofų – vaizdo egzistavimo pirmenybės principas, kuris ima reikštis dar prieš mums pradėdant jį nagrinėti tuomet, kai esame jau patekę į apibrėžtą vaizduotės plotmę. Pati Bottici savo veikalų bando išėiti anapus tuo metu paplitusio dvejopo vaizdus įtraukiančio – vaizduotės ir įsivaizduojamybės – supratimo ir pateikia savąją – imaginalinę – teoriją. Imaginalumo koncepcija Bottici paryškina vaizdo įcentruotumą (Bottici 2014: 5-6). Nors imaginalumo koncepcija ir atėjusi iš arabiškojo mąstymo tradicijos (Corbin 1979), ji, kaip pažymi Fleury, randasi kaip trečioji galimybė tarp vaizduotės ir įsivaizduojamybės teorijų (Fleury 2006).

Toks vaizdo įcentruotumas tampa labai svarbus ir Simondono vaizdų teorijai. Kalbėdamas apie vaizdus, Simondonas nepriskiria jiems pirminės priklausomybės, tačiau, kaip bus parodyta vėliau, supranta juos visų pirma kaip santykį, kuriantį tapatybes. Vaizdas nėra nei pirmiau inkorporuotas į subjektą, nei tarpstantis pasaulyje, tačiau sujungiantis šiuos du polius. Analogiškai

Bottici teigia apie savo imaginalumo teoriją: „pradžios taškas nėra nei nuo pasaulio atskirtas subjektas, nei nuo subjekto nepriklausomas pasaulis, bet paprasčiausiai vaizdai“ (Bottici: 2014: 6). Bottici akimis, imaginalumas yra pirmiau už racionalumą. Simondono atveju prieinama dar radikalesnės išvados – motoriškumas pirmesnis už bet kokį sensoriškumą.

Viename pirmųjų straipsnių anglų kalba, skirtų išskirtinai Simondono vaizdų teorijos analizei, Kristupas Sabolius pažymi, kad „Vaizduotėje ir išradime“ išskiriamas ir jau organizmų motoriškumo plotmėje aptinkamas kūrybos potencialumas siejasi su Kanto „Grynojo proto kritikoje“ įtvirtinta apriorinio schemiškumo idėja: „aprašydamas *Einbildungskraft* [vaizduotės terminas vokiškoje tradicijoje, kuris dėl specifinio vartojimo dažnai pateikiamas neverčiamas – V.K.] vaidmenį per transcendentalinio schematizmo funkciją, kuri *a priori* nubrėžia juslinio suvokimo trajektorijas, eskizuodama sensorinį daugį į sintetizuoto vienio modelius, ji taip pat grindžia kelią vaizduotės kaip gebėjimo, esančio anksčiau nei juslinis suvokimas, pripažinimui ir galiausiai išsilaisvina iš grynos reprodukcijos funkcijos“ (Sabolius 2020: 2). Visgi, Kanto ir Simondono schemų sampratos nemažai ir skiriasi. Abiejų teorijų atveju akcentuojamas tarpininkavimo matmuo. Tačiau Simondonas susieja motoriškumo ir schematizavimo funkcijas, kai individo vaizdai bus suprantami tik kaip motorinės schemas. Tuo tarpu Kantui schema nėra vaizdas, o tik priemonė, kuria vaizduotė (*Einbildungskraft*) intelektui apjungia ir transliuoja juslinio patyrimo duomenis.

Kaip kalbėdamas apie Kanto transcendentalinį schematizmą savo monografijoje „Įsivaizduojamybė“ pabrėžia Sabolius, „[m]atydama atskirus stebinius (vaizdus), vaizduotė išsyk apima ir tai, kas juose bendra, kas jau matyta, ką šis vaizdas turi bendramatiška su kitais vaizdais ir įvairiomis jo variacijomis“ (Sabolius 2013: 53). Taigi, nors schema Kantui nėra universali, bet nuolat pildoma, ji susijusi su intelekto kategorija, tvarkos šioje sferoje įvedimu, atpažinimu ir mokėjimu operuoti kategorijomis. „Antai jei aš dedu vieną po kito penkis taškus ....., tai šitai yra skaičiaus penki vaizdas. Tuo tarpu jei aš mėstau tik skaičių apskritai <...>, tai toks mąstymas yra veikiau metodo, kuriuo viename vaizde pateikiama aibė (pavyzdžiui tūkstantis) pagal tam tikrą sąvoką, vaizdinys, o ne pats vaizdas, kurį pastaruoju atveju aš vargu ar galiu apžvelgti ir lyginti su sąvoka. Šį bendro būdo, kuriuo vaizduotė pateikia sąvokai vaizdą, vaizdinį aš vadinu šios sąvokos schema“ (Kant 1996: 160-161). Anot Kanto, vaizduotės sintezė apima ne atskirą stebinį, o visumą, todėl schemas Kantas nelaiko vaizdu. Tuo tarpu Simondonui schema jau turi vaizdo statusą, nors motorinis vaizdas dėl savo pobūdžio galėtų būti siejamas su apioriškumu.

Tačiau svarbiausia čia pabrėžti, kad jei Kantui schema įgauna transcendentalinę funkciją ir veikia kaip apriorinė funkcija, kuri anticipuoja patyrimą jį sutvarkydama, tai Simondonui schema visgi yra techninio pobūdžio darinys, svarbus ne tik kalbant apie vaizdų genezės ciklo (Simondonas vaizdą supranta kaip genetiniame cikle dalyvaujantį darinį) pradžią, bet ir jos pabaigą

(arba naujo ciklo pradžia). Tai išryškės tolesnėse šio darbo dalyse, kartu aptariant specifinę Simondono technikos sampratą. Schema savo techniniu pobūdžiu čia vaidins ir esminį vaidmenį individo evoliucijai, kas ir bus mėginama šiuo darbu įrodyti.

Visgi, kaip jau ima aiškėti iš šių svarstymų, Simondoną domina ne vaizduotė kaip sąmonės procesas, o vaizdai, kurie pranoksta mentalumą. Taigi, vaizdo kūrybinio potencialo Simondonas imasi ieškoti jau senovės graikų mąstyme. „Vaizduotės ir išradimo“ pradžioje į akis krenta paslaptinga eilutė: „įdomu pastebėti, kad patys racionaliausi Antikos filosofai bandė verčiau paaiškinti šį vaizdo išoriškumo pobūdį fizikinėmis priežastimis negu jį paneigti“ (Simondon 2014: 8). Iš pateiktos citatos galima būtų manyti, kad čia turimas galvoje Aristotelis. Simondonas atsižvelgia į Aristotelio vaizdo ryškinamą judrumą ir funkciškumą bei vaizdo susietumą su juslinio suvokimo sfera, kurį paskui atmetė Sartre'as, siekdamas įvesti griežtą perskyrą tarp percepcijos ir vaizduotės. Galima prisiminti, garsųjį Aristotelio pastebėjimą, kad vaizdai tarpininkauja tarp juslių ir proto, nes „kuriis protu išvelgia ką nors, būtinai turi naudotis vaizdiniais“ (*De An.* 432a). Pats Aristotelis savo *phantasia* apibūdina kaip „judėjimą (*kinesis*), kuriamą aktyviai veikiančio pojūčio“ (*De An.* 428b). Tuo tarpu Simondonui vaizdai labiau siejasi su potenciala, galimybe. Kalbant tiksliau mokslų terminais, kurių nevengia ir pats Simondonas, jam rūpi ne kinematika, bet dinamika.

Ne veltui Aristoteliui žodis *phantasia* glaudžiai siejasi su žodžiu *phainetai* – pasirodyti. Jam *phantasia* „nenurodo nieko daugiau kaip tik tai, kas iš tiesų pasirodo mūsų pojūčiams (Bottici 2014: 21).

Mėginamas dar labiau pabrėžti vaizdo autonomiškumo, jo nesusietumo su individu aspektą, Simondonas atsigręžia į Lukrecijų. Būtent pastarojo svarstyme išvelgiama objektyvi vaizdo realybė. Lukrecijus apmąsto simuliakrus, kurie netikėtai susiformuoja atmosferoje ar yra patekę į ją ir būvoja nepriklausomi, net ir išnykus juos sukūrusiam šaltiniui. Atidžiau paskaite „Apie daiktų prigimtį“, matytume dar aiškesnes sąsajas su simondoniškuoju mąstymu: „Tvirtinu, kad visų pirm atsiranda judėjimo vaizdas / dvasioje mūsų ir pastumia ją, kaip anksčiau pasakyta; / o jau po to ir valia susidaro: juk niekas negali / veiksmo pradėti anksčiau, negu dvasia numatys, ko ji nori“ (*Lucr.* 881-884). Šios eilutės svarbios pasirodo tuo, kad jose pamatomas vaizdo motoriškumas, nuo kurio ir pradeda Simondonas savo vaizdo genetinio ciklo analizę. Jeigu Aristotelio mąstyme vaizdai neišvengiamai susiję su sujungiančiąja *phantasia* galia, tai Lukrecijus prabyla apie vaizdus pilnus judėjimo, dinamikos, jam tampa svarbi galimybė fiksuoti vaizdus, kurie vystosi. Taigi, Simondonas atsispiria nuo vaizdo autonomiškumo idėjos, kurią aptinka šio epikūrininko mąstyme.

Tad vaizdo ontologijos prielaidas kildindamas iš Antikos, Simondonas sukuria poleminę įtampą su Sartre'o mąstymu, kuris remiasi fenomenologine prieiga: „metodas paprastas: kurti savyje vaizdus, apmąstyti vaizdus, juos aprašyti, t. y. bandyti apibrėžti ir suklasifikuoti jų

išsiskiriančius aspektus“ (Sartre 2005: 17). Kaip žinome, būtent sekdamas fenomenologiniu metodu, savo veikale „Įsivaizduojamybė“, Sartre‘as pateikia vaizdų klasifikaciją (pvz., paveikslas, simbolis, ženklas, haliucinacija ir t. t.), įvardindamas ją kaip „vaizdo šeimą“ (*la famille de l'image*). Tačiau Simondonas fenomenologinės prieigos atsisako, o patį vaizduotės terminą pamini vos kelis kartus, aptardamas ją kaip kuriančiąją ar reprodukcinę bei pabrėždamas, kad jo teorija šias dvi vaizduotės funkcijas sujungia ir pateikia kaip vientiso proceso atskiras dalis. Tuo tarpu vaizdas įgauna išties eilę įvairių pažyminių: vaizdo ciklas, anticipuojantis vaizdas, *a priori*, *a posteriori*, susietas, girdimasis, sekantis vienas paskui kitą, eidetinis, betarpiškas, intraperceptinis, motorinis vaizdai, vaizdas-objektas, uodžiamasis vaizdas, vaizdas-prisiminimas, vaizdas-simbolis, liečiamasis, vizualinis vaizdai, analogonas, imago. Tačiau, skirtingai nei Sartre‘as, Simondonas vaizdų neklasifikuoja. Simondonui vaizdai yra vientiso proceso atskiros dalys. Kitaip tariant, vaizdas pasižymi genetiniu pobūdžiu, jis vystosi, todėl jo įvardinimas tėra tik vystymosi proceso tam tikrame etape vaizdo įgytas pavidalas. Šį aspektą įžangoje į Simondono veikalą „Vaizduotė ir išradimas“ pažymi ir Chateau: „taigi, reikia stebėti skirtumus tarp jų [vaizdų], taip leidžiant pasirodyti jų ryšiui ne kaip tarp tipo (*genre*) ir rūšies (*espèce*) ar to paties tipo rūšies ir rūšies, bet kaip tarp beveik organinio vystymosi proceso fazijų“ (Chateau 2014: XVI). Taigi, Simondono prieiga prie vaizduotės problemos iš esmės skiriasi nuo Sartre‘o požiūrio – siekiama tirti vaizdą pasitelkiant tam tikras, kaip tiksliajam mokslui įprasta, hipotezes. Kaip matysime, Simondonas pateikia pavadinimus, išskiria vystymosi ciklo dalis, tačiau vengia griežtų apibrėžimų ir nesiekia determinuoti apmąstomą objektą, taip saugodamasis nuo kompleksiškos realybės galimo redukavimo.

1.4. Bachelard‘o poetinės vaizduotės įtaka Simondono teorijai

Taigi, galima teigti, kad vaizduotės termino atsisakymas galėtų būti siejamas su šio termino kaip individualaus gebėjimo revizija. Todėl plėtodamas vaizdo sampratą, Simondonas siekia išryškinti pastarosios perspektyvoje pasirodantį autonomiškumą ir išoriškumą subjekto atžvilgiu. Šiuo požiūriu nenuostabu, kad, kaip teigia tyrinėtojai (Chateau 2014; Sabolius 2020), Simondono vaizdų teorija netiesiogiai remiasi Bachelard‘o mąstymu, nors pastarasis ir nėra cituojamas „Vaizduotėje ir išradime“. Bachelard‘as Simondonui visų pirma tampa svarbus dėl specifinės poetinės vaizduotės koncepcijos, kurioje iškyla ir minėtoji vaizdo išorybės tema.

Sartre‘as yra pasiūlęs keturias esmines vaizdo charakteristikas: 1) vaizdas yra sąmonė; 2) vaizdas yra kvazistebėjimo fenomenas; 3) vaizdus teikianti sąmonė pozicionuoja savo objektą kaip niekį; 4) vaizdus teikianti sąmonė yra spontaniška. Taigi, Sartre‘ui įsivaizdavimas suprantamas kaip

intencionalus, nihilistinis, neteikiantis jokių naujų žinių, skirtingai nei juslinis suvokimas, bei spontaniškai pasirodantis (Sartre 2005: 15-39). Kaip jau minėta, vaizduotė Sartre'ui funkcionuoja visų pirma paneigiant juslinio patyrimo lauką. Vaizdas Sartre'ui yra „tam tikras būdas, kuriuo objektas pasirodo sąmonei ar, jei labiau patinka, tam tikras būdas, kuriuo sąmonė save duoda objektu“ (*ibid.*, 17).

Bachelard'o mąstyme pasiūloma alternatyva pastarajam požiūriui. Nors juslinis suvokimas ir vaizduotė Bachelard'ui taip pat yra nesutapatinami dalykai, visgi Bachelard'as vaizduotėje mato kūrybinę galią: „jusliškai suvokti ir įsivaizduoti yra tiek pat vienas kitam prieštaringa kaip buvimas ir nebūtis. Įsivaizduoti – tai nustoti būti (*s'absenter*), tai leisti naujo gyvenimo link“ (Bachelard 1943: 10). Svarbu pabrėžti, kad Bachelard'as atskleidžia ne tik kūrybinį vaizduotės pobūdį, bet ir apmąsto pradžios momentą, kuriame prasideda kūryba – analogiškai ir Simondonui, kuriam kūrybinė vaizdo galia ima reikštis būtent pirminiame vaizdų genetinio ciklo etape.

Savo tekste „Vanduo ir svajonės“ (*L'eau et les rêves*) Bachelard'as tvirtina, kad poetinės vaizduotės galios vystosi skirtingomis ašimis ir taip galima skirti vadinamąsias formas ir materijos vaizduotes (Bachelard 1942: 11). Simondono filosofija dažnai suprantama kaip aristotelinio mąstymo kritika ir hilomorfizmo teorijos permąstymas, todėl šis Bachelard'o teorijos momentas galėjo imponuoti „Vaizduotės ir išradimo“ autoriui. Taip pat svarbu paminėti ir tai, kad Bachelard'as akcentuoja vaizdo realybės objektyvųjį statusą, tą patį aspektą, kurį Simondonas aptinka ir Lukrecijaus mąstyme.

Bachelard'as taip pat žinomas ne tik dėl savo specifinės vaizduotės sampratos, bet ir dėl naujos mokslo epistemologijos paradigmos, kurioje apmąstomi ir, tarkime, Einsteino reliatyvumo teorijos įnešti lūžiai. Tad Bachelard'as pasirodo ne tik kaip vaizdo autonomiškumą svarstęs, bet ir fizikos domeną palietęs mąstytojas. Simondono atveju taip pat svarbus šių dviejų plotmių – vaizduotės ir naujojo mokslinio mąstymo – sujungimas. Jis pasirodo, mano nuomone, kaip inovatyvi vaizduotės filosofija. Kaip mėginsiu parodyti kiek vėliau, joje vaizdas imamas suprasti kaip techninis darinys.

2. Genetinis ciklinės vaizdų teorijos pobūdis

2.1. Simondono vaizdo samprata

Kaip jau minėta, tai, nuo ko atsispiria mąstyti Simondonas, yra vaizdo autonomiškumo klausimas, jo gebėjimas tarpti kaip objektyvi realybė, nepriklausomai nuo individualios sąmonės

veiklos. Dar įžangoje Simondonas apibūdina vaizdą kaip tarpinę realybę tarp objekto ir subjekto, konkretumo ir abstraktumo, praeities ir dabarties.

Šiuo požiūriu vaizdai priskiriama tam tikra fantominė galia: „[k]iekvienas vaizdas yra tam tikru laipsniu apdovanotas fantomine galia, kadangi jis gali prisilieti prie pasaulio kaip objektyvi reprezentacija ir dabarties situacija; taip, kaip fantomas, sakoma, pereina sienomis“ (Simondon 2014: 8). Tarsi atsispirdamas nuo Lukrecijaus vizijos apie pasaulyje laisvai tarpstančius simuliakrus, Simondonas pasiūlo mąstyti apie vaizdą kaip sąryšių kūrybos plotmę. Tokiu būdu galimybė „susikabinti“ su pasauliu, o kartu pabrėžiamas vaizdo eksterioriškumas, kuris ir reiškiasi kaip ši fantominė galia. Šis „prisikabinimas“ prie pasaulio galimas tik todėl, kad vaizdas nėra susaistytas fiksuotos reprezentacijos ryšiais. Simondonas, kalbėdamas apie vaizdus, akcentuoja, kad „mes galime juos valdyti tik netiesioginiu būdu“ (*ibid.*: 9). Šie nepaklūsta mąstymo veiklai ir esti ne tokie skaidrūs kaip sąvokos. Taigi vaizdai nėra nei objektyvaus, nei subjektyvaus pobūdžio, bet suprantami kaip esantys ir tokie, ir tokie. Pastarasis momentas leidžia jiems suteikti kvaziorganizmo statusą. Taigi vaizdas Simondonui yra itin dinaminė struktūra.

Vaizdas suprantamas ne kaip pasyvi struktūra, bet kaip nešanti su savimi tam tikrą energinį krūvį, kuris, reikalui esant, gali būti aktualizuotas: [s]kubiose ir nerimą keliančiose situacijose vaizdai įgauna visą savo gyvybinį pobūdį ir atveda prie sprendimo“ (*ibid.*: 10). Taigi, čia fiksuojama ir distancijos sukūrimas, kuris tampa būtinas norint įvertinti situaciją prieš pradėdant reaguoti. Vaizdas Simondonui pripildytas ir konkrečių turinių ir kartu anticipacinio pobūdžio schemų, ateities vizijų. Tokiu būdu jie gali padėti reaguoti, apmesti situaciją, kartu patys būti koreguojami pagal esamą situaciją. Dėl savo pusiau konkretaus pobūdžio vaizdai „keletu štrichų sintetizuoja motorinius, kognityvinius, afektinius krūvius“ (*ibid.*). Vadinasi, vaizdas gali turėti reguliuojančiąją funkciją, jis dėl savo dalinio abstraktumo gali atsiriboti nuo subjekto, sukurdamas distanciją, ir likti pakankamai konkretus, kad veiktų kaip gyvenimo modelis, šablonas (*un échantillon de vie*), įgalinantis, esant būtinybei, individą reaguoti. Čia galima išvelgti dar kelis svarbius aspektus: vaizdas gali tarpti ne tik individe, tad tam tikru pavidalu gali būti ir perduotas; be to vaizdas yra nuolatiniame procese, jis niekada nėra iki galo užbaigtas.

Suvokdamas vaizdą ne tik kaip mentalinį darinį, Simondonas atkreipia dėmesį ir į tai, kad beveik visi žmogaus kurti objektai yra tam tikru laipsniu vaizdai-objektai. Taip pat sukurtas objektas-vaizdas yra „tikrasis tarpininkas tarp to, kas konkreto, ir to, kas abstraktu, kuomet kondensuoja keletą funkcijų į vieną (jei atitinka vieną funkciją – lieka abstraktus) ir panaudoja sprendimus, kurie jį susieja su vienalaikių realybių tinklu“ (*ibid.*: 14-15). Tad, kaip matyti, Aristotelio

ir Kanto apmąstyta vaizduotės „tarpininkavimo“ funkciją Simondonas pastūmėja toliau – tikrasis tarpininkavimas ima reikštis, kai vaizdas tampa jungtimi su fizine realybe.

Anot Simondono, vaizdas pasižymi ir anticipaciniu pobūdžiu, leidžiančiu apmesti galimus ateities įvykius, ir, taip pat, jis yra kolektyvinės, sukauptos informacijos nešėjas. Kitaip tariant, vaizdas jungia praeities patirtį su ateities galimybėmis ir orientavimusi aplinkoje. Kaip pabrėžia Simondonas, „labai reta, kad vaizduotė būtų tik grynai reprodukcinė ar visiškai kūrybinė“ (*ibid.*: 16). Tokiu būdu nesistengiama kalbėti apie tik *vieną iš* vaizduotės funkcijų, bet pateikti visuminį jos vaizdą, nepiktinaudžiaujant ir pačiu šiuo terminu. Simondonas vaizdą įvardina kaip trečiąją realybę (*terce réalité*), kuriai būdinga tam tikra tvarka, ir ši „nėra nei pilnai perceptyvi, nei visiškai konceptualizuojama“ (*ibid.*: 18).

2.2. Simondono vaizdų teorija

Kaip jau minėta, dinaminis pobūdis leidžia vaizdą suprasti kaip kvaziorganizmo statusą turintį darinį. Čia „kvazi“ turėtų būti suprantama kaip pataisa, įvedama atsižvelgiant į vaizdai būdingą gebėjimą tarpti anapus sąmonės ir būti įvestam į sąmonę su galimybe vėl iš jos išeiti kaip vaizdui-objektui (techniniu dariniu ar meno kūrinium). Taigi, anot Simondono, tokiam kvaziorganizmo statusą turinčiam vaizdai būdingas ir augimo procesas. Todėl ši teorija vadinama ontogenezės teorija. Sąvoka ontogenezė reiškia, kad vaizdo vystymasis traktuojamas kaip atskiro individo, bet ne grupės ar rūšies (filogenezė) vystymasis. Atsižvelgiant į psichologijos ir medicinos moksluose taikomą terminiją, žodis „ontogenezė“ vartojamas nusakyti įvairiems ir kompleksiškiems procesams, kuriuos individas patiria pereinamas nuo savo embrioninio būvio iki įgyja suaugusiojo pavidalą. Taigi, iš to plaukia, kad vaizdą Simondonas nagrinėja kaip individo, bet ne rūšies, statusą turinčio darinio vystymąsi, kartu apsvaistydamas ir jo ištakas. Dėl to teorija vadinama vaizdo (pabrėžiant, jog žodis vienaskaita) genezės teorija.

Šis vaizdo vystymasis sudarytas iš keturių dalių, kurių paskutinioji yra sujungiančiojo ir suprantama kaip vieno ciklo pabaiga ir kito, naujo ciklo, pradžia. Tad Simondono teorija kartu ir ciklinė, ir nenutrūkstamo veikimo. Patį savo veikalą Simondonas vadina „Vaizduote ir išradimu“ (*Imagination et invention*). Šiuos du žodžius reikia suprasti kaip vientiso proceso komponentus, susijusius, bet kartu ir lengvai atskiriamus kaip nesutapatinamus. Tačiau, kaip pastebi Chateau: „išradimas priverčia vaizdą išeiti iš gyvos būtybės vidaus tam, kad jis realizuotųsi aplinkoje“ (Chateau 2014: XII). Šis išradimo faktas, anot Chateau, leidžia svarstyti apie vaizduotės ir mentalinio vaizdo prigimtį. Taigi, galima pastebėti, kad šis mentalinio vaizdo ir vaizdo-objekto supratimas kaip

vieno proceso skirtingų jo dalių buvimas leidžia sukurti distanciją vienos ir kito atžvilgiu ir apie juos atskirai mąstyti. Paprasčiau tariant, išradimo fazės egzistavimas leidžia mąstyti apie tai, kas yra vaizduotė.

Simondono vaizdų teorija išsiskiria į keturis etapus arba fazes, kurių pirmos trys priskiriamos vaizduotės prerogatyvai, o paskutinioji – ciklo pabaiga ir naujo ciklo iniciacija – išradimui. Šios trys pirmosios fazės išskiriamos pagal esminius procesus, vykstančius tam tikrame vaizdo vystymosi etape; taip pat atsižvelgiama, kokiais krūviais tas vaizdas įkraunamas etapo pabaigoje. Sprendžiant pagal šią struktūrą, Simondono koncepcijoje vaizduotė gali būti charakterizuojama kaip vaizdo vystymosi procesas mentalinėje plotmėje, kartu diagnozuojant, kad likti iki galo mentaliniu jis niekuomet negali. Šias vaizduotės fazes pats Simondonas skirsto į tris grupes.

- Anticipacija. Šiame vystymosi etape vaizdas suprantamas kaip motorinių schemų darinys, neturintis beveik jokio kognityvinio krūvio. Šis vaizdas yra iki objekto patyrimo, besivystantis kaip „anticipacija, nekontroliuojama iš išorės ateinančios informacijos apie aplinkos patirtį ir laisvą būseną, t. y. be glaudžios koreliacijos su kitais psichinės organizacijos visumą sudarančiais dariniais (*sous-ensembles*)“ (Simondon 2014: 19). Terminu *sous-ensemble* Simondonas apibūdina gyvos būtybės mentalinėse struktūrose egzistuojantį vaizdą. Tokiu būdu motoriniai vaizdai suprantami kaip embrioninė augimo stadija, kai organizmas bando orientuotis aplinkoje, taikydamas ne racionalius pasirinkimus, bet veikdamas atsitiktine ir spontaniška tvarka. Nebūti susijęs su kitais *sous-ensembles* reiškia neturėjimą jokio ryšio su kitais vaizdais, t. y. tarpit nuo tarpusavio priklausomybės išlaisvintoje būsenoje. Tad anticipacija pasireiškia kaip motorinių tendencijų pluoštas, išleistas į aplinką tam, kad užmegztų su ja ryšį. Anot Simondono, „motoriškumas yra pirmiau nei sensoriškumas“ (*ibid.*: 29), tad įprastai suvokta stimulo-atsako schema nėra pirminė. Šių vaizdų nereiktų suprasti kaip turinčių turinius įprasta prasme ar išsiskiriančių tikslingumu: „primityviausios gyvos būtybės atlieka daug betikslių judesių, nes percepcinis apsirūpinimas (*l'équipement perceptif*) yra kur kas skurdesnis nei reikia tam, kad būtų suteikta kryptis šiems judesiams ir leista veikti naudingai, į tikslą vedančiu ir ekonominiu būdu“ (*ibid.*: 31). Pirminėje vaizdo kaip motorinių schemų vystymosi stadijoje vaizdas pasirodo kaip nuo pradžių nesusijęs nei su aplinka, nei su individo sąmone. Jis charakterizuojamas kaip individo kūne įdiegtos schemas reikšminė dalis. Ši kūno schema (*le schéma*

corporel) Simondonui reiškiasi kaip individo žymė erdvėje, integruojanti į save įvairius krūvius, kurių pirminis ir itin svarbus – motorinis. Ši schema taip pat veikia kaip selektorius įvairių judesių anticipacijos metu.

- Suvokimas. Antrajame etape vaizdas jau pasirengęs susitikimui su objektu ir „tampa informacijos, ateinančios iš aplinkos, priėmimo būdu bei atsakų į stimuliacijas schemų šaltiniu“ (*ibid.*: 19). Tai jau nebe išankstinės adaptacijos, bet pačios adaptacijos fazė, kuri vyksta ne iš karto atsidūrus aplinkoje, tačiau įsikrovus motoriniais krūviais. Įgyvendinant ankstesnės fazės pasirengimą, suvokimo fazėje aplinkos objektai įtraukiami į individą (*le récrutement*). Šis objekto įtraukimas Simondono ir vadinamas jusliniu suvokimu (*perception*). Priklausomai nuo vystymosi stadijos šioje fazėje, vaizdai vadinami skirtingai. Mažo išsivystymo vaizdai jusliniame suvokime vadinami perceptiniais-motoriniais, „šitaip vaizdai pasirodo, potencialumų perceptyvių anticipacijų forma, kaip bendresnio pobūdžio nei individualūs objektai“ (*ibid.*: 66). Įprastai šioje fazėje esantys vaizdai Simondono vadinami intraperceptiniais. Kadangi vaizdai įkraunami kognityviniu krūviu būtent perceptijos metu, vaizduotė pasirodo kaip neišardomai susipynusi su jusliniu suvokimu. Šiame procese, perteikiant itin didelį kompleksiškos informacijos kiekį, susiformuoja diferencijuoto pobūdžio vaizdai tokie kaip „susietasis vaizdas“ (*image associée*) ar „subjektyvusis kontūras“. Toks kompleksinis vaizdas vadinamas fonu ir geba sučiuopti „bazines visų organizmų savybes, t.y. gebėjimą judėti, poliariškumą, judesių ir kūno schemas orientaciją“ (*ibid.*: 82-83). Kaip jau minėta, šioje fazėje galima brėžti paraleles su Kanto transcendentalinio schematizmo funkcija, kurią Simondonas apmąsto kaip patyrimo segmentą.
- Atmintis ir simbolizacija. Jos metu vyksta vaizdų tarpusavio ryšių susiformavimas. Po etapo, kuriame įvyksta vaizdo susidūrimas su objektu, vaizdų organizaciją „pagal ryšių, prisiminimų (*d'évocations*) ir komunikacijų būdą“ (*ibid.*: 19) užbaigia afektiniai-emociniai krūviai. Taip susiformuoja simbolių sistemos. Šis tarpusavio ryšių turėjimas, diferenciacijos ir klasifikacijos atsiradimas leidžia įgyti nepriklausomybę nuo išorinio pasaulio ir veikti priklausomai nuo tarpusavio sąveikos: „vaizdas tuomet yra reikšmingas taškas, kuris išsaugomas kai situacijos jau nebėra“ (*ibid.*: 20). Šis simbolinio pobūdžio vaizdas susiformuoja atmintyje, nes veikia kaip prisiminimo aidas (vaizdas-prisiminimas). Simondonas atkreipia dėmesį, kad prisiminimas

savaime nėra vaizdas; tik tuomet, kai jis savyje sutelkia kūrybos potencialą, t. y. galią kurti darnią sistemą, jis gali būti vadinamas „tikruoju vaizdu *a posteriori*“. Tokiu būdu šioje fazėje vaizdas ima tolti nuo konkrečios situacijos raiškos, tapdamas situacijos šabloną išskiriančiu dariniu. Taip vyksta vaizdo-prisiminimo virsmas į simbolį ir simbolių sistemą. Svarbu pastebėti, kad šioje vystymosi fazėje, susiformavus vaizdų sistemai, sukuriamas išorinės aplinkos analogas. Tokiu būdu mentalinė sistema ne tik išsaugo savyje informaciją apie patirties metu pažintą aplinką, bet ir sukuria jos analoginę realybę. Pastaroji savybė išprovokuoja išradimo fazę, kurios metu vaizdas atsiplėšia nuo subjekto, o šio atsiskyrimo metu vaizdas susiformuoja kaip autonomiškas darinys.

- Išradimas. Paskutinis ciklo etapas suprantamas kaip dydžio laipsnio eilės pasikeitimas (*un changement d'ordre de grandeur*). Mentalinis vaizdas tampa realiu vaizdu-objektu, kuris įgauna visiškai kitokį mastą. Tokiu būdu mentalinis vaizdas atpalaiduojamas nuo krūvių, o mentalinė veikla gali pradėti naują ciklą, kuriame vaizdas ima orientuotis aplinkoje pasitelkdamas naujas anticipacijas. Išradimo metu mentalinė sistema gali atsisakyti ir prieštaraujančių vaizdų, kurie atsiranda afektyvaus-emocinio vaizdo įsikrovimo metu. Svarbu pažymėti, kad galimybė pakeisti struktūrą gali būti aptinkama visuose vaizdų genezės ciklo etapuose, todėl išradimas netūrėtų būti suprantamas kaip nepriklausoma nuo vaizduotės fazė: „tendencija viršyti individą, kuri aktualizuojasi išradime yra, beje, virtualiai talpinama ankstesnėse trijose vaizdo ciklo stadijose“ (*ibid.*: 186). Šį momentą patvirtina ir tai, kad ankstesnėse stadijose vyravusios tendencijos – motorinės, perceptyvios, afektinės-emocinės – pasižymėjo didinimo (*l'amplification*) perspektyva, kai sprendžiant konkrečias problemas ar reaguojant į konkrečią situaciją, vaizdas praturtinamas nuolat įtraukiant papildomą krūvį.

Visą Simondono filosofiją apžvelgęs, tačiau „Vaizduotei ir išradimui“ beveik neskyręs dėmesio, Pascalis Chabot pastebi, kad vaizdas nėra nei subjekto prerogatyva, nei objekto pobūdį turintis darinys. Anot jo, ši Simondono teorija „rodo, kad vaizduotė veda į išradimą“ ir priduria, jog „[j]i gali materializuotis ir tapti objektu, situacija ar įvykiu“ (Chabot 2003a: 70). Taigi, vaizduotė savo pobūdžiu tikslingai nukreipta ir pasirodo kaip kūrybos nukreiptas reiškiny, leidžiantis net ir išradimo metu toliau besivystantį vaizdą suprasti esant daugiau nei tik statišką objektą. Šioje vietoje galima išplėtoti šį iki galo neišplėtotą Chabot teiginį. Paties Simondono požiūriu, išradimo metu

sugeneruotas vaizdas įgyja techninio darinio ar net meno objekto statusą, todėl turi būti įvardinamas kaip vaizdas-objektas.

Gyvas organizmas išsiskiria kaip išskirtinį kūrybinį potencialą turinti būtybė. Atkreipiant dėmesį į tai, kas jau šiame darbe aptarta, galima pastebėti, kad kūrybiškumas pasirodo tiek pirmajame, anticipacijos, etape, kuris susijęs ir su laukimo būseną, ir su aklu, betiksliai orientavimusi aplinkoje, tiek trečiajame etape, kai vaizdas prisipildo afektinių-emocinių krūviais ir vyksta vaizdų tarpusavio ryšių susidarymas, arba sistematizacija. Galima šį pastebėjimą ir dar išplėtoti: savo vaizdų teorijos fazėmis Simondonas implicitiškai parodo ir tai, kad gyvam organizmui neišvengiamai būdingas kūrybiškumas, ir stiprus gyvo organizmo ir aplinkos ryšys (kaip matysime vėliau, Simondonui individas tik ir suprantamas kaip individo ir aplinkos ryšys) ir taip pat stiprus afektinis-emocinis pobūdis, kuris daro įtaką susidaromam jusliškai suvoktos aplinkos modeliui organizmo viduje.

Svarstydamas apie individo plačiąją prasme – ne tik žmogaus, o bet kurio gyvo organizmo – vystymąsi, Simondonas parodo, kad jis negali būti izoliuotas ir tarpstantis vienoje erdvėje, bet savimi apima ir kitų individų patirtį. Kaip pastebi Jean-Louis Poitevin, „Simondono pastangos susideda iš bandymo sujungti ontogenezės mastą ir filogenezės mastą, individą ir grupę, izoliuotą veiklą ir komunikacinę bei efektyvią veiklą“ (Poitevin 2010: 3). Pažymėtina, kad ši mintis prieštarauja anksčiau apsvaistytam jo teorijos kaip ontogenetinės teorijos įvardinimui; galima būtų pridurti, kad šią sąsają Simondonas aptinka mąstymo apie individą ribose, kartu pademonstruodamas, kaip rūšies patyrimas įtraukiamas į konkretų individą ir kokį jame krūvį atneša šis perkeltas patyrimas, kokią jis suteikia individo orientaciją.

2.3. Simondono vaizdų teorijos ciklinis ir genetinis pobūdžiai

Jau minėta, kad išradimo fazė neužbaigia vaizdo vystymosi, tačiau inicijuoja naują vaizdo genezės ciklą, taip paversdama vaizdą nuolat ratu judančia ir cirkuliuojančia sistema. Tačiau ką galėtų išreikšti šis cikliškumas? Aptardamas vaizdo genetinio ciklo sąvokos pritaikymo lauką, Simondonas pažymi, kad „ciklinės veiklos krypta į sinchronizavimąsi, t. y. į susiderinimą su grįžtamojo pobūdžio fenomenais, linkusiais sąveikauti su jomis (Simondon 2014: 24)“; čia pat mąstytojas užduoda sau klausimą, ar sinchronizacijos nebūtų būdingos ir mentalinio vaizdo genetiniam tapsmui. Aiškindamas sinchronizacijų vaidmenį, jis teigia, kad toks ciklinis pobūdis būdingas nakties-dienos, metų laikų kaitai, taip pat su minėtais gamtos reiškiniais susiejamais žmogaus gyvenimo etapams pagal amžių ir brandą bei civilizacijų vystymosi etapų nusakymui,

pastaruosius pagrįsdamas giliai visuomenėje išsisknijusiais posakiais (pvz. „gyvenimo pavasaryje“, „civilizacijos aušra“, „Romos imperijos saulėlydis“).

Visgi į šį ciklinį pobūdį galima pažvelgti plačiau. Turint galvoje, kad Simondono vaizdų teorija krypsta į techninio pobūdžio teoriją, galima įvertinti ir kitą sąsają su ciklinio pobūdžio veiklomis. Toks vientiso proceso išskyrimas į fazes ir šio uždarymas į nenutrūkstamą ciklą būdingas didžiajai daliai gyvo organizmo medžiagų apykaitos procesų: kvėpavimo sistemai, kraujo apytakos ratui, homeostazės bei šlapimo ciklams. Viena vertus, toks panašumas į šias fiziologines sistemas gali apspręsti specifinį šios teorijos apmąstymą ir suteikti visai kitokią prieigą prie vaizdo kaip tirtino reiškinių naudojant šiems mokslams būdingus metodus. Tuo Simondonas ir naudojasi, fiksuodamas vaizdo vystymosi stadijas, tačiau nesistengdamas pateikti viso tirtino darinio sistemos (vaizdo) nei proceso (vaizduotės) apibrėžimų.

Kita vertus, kaip pastebi Poitevin, Simondono vaizdų teorija leidžia atsidurti „mechanizmo širdyje“. Taigi, specifinis, etapais suskirstytas vaizdo genezės pobūdis čia suprantamas kaip mechaninio pobūdžio sistema. Poitevin drąsiai deklaruoja, kad būtent „Simondono vaizdo sampratos savitumą sudaro tai, kad šis vienu metu yra ir pati mąstymo medžiaga, ir tai, iš ko mąstymas gimsta, yra kildinamas“ (Poitevin 2010: 2). Taip yra dėl to, kad pati vaizdų ciklo iniciacija prasideda su nauja patirtimi. Taigi, atrandame save mechanizme, per kurį mes mąstome; bet kartu ir mechanizme, generuojančiame mąstymo medžiagą. Tačiau abu šie požiūriai nėra konfrontuojantys vienas su kitu, o veikia vienas kitą papildo. Šiuo pagrindu galima kelti hipotezę, kad būtent pastaroji vaizdo vystymosi ciklinė charakteristika ir lemia mąstymo raidą, kurioje susisieja ištakos ir vystymasis, t. y. ji pasižymi genetiniu pobūdžiu.

Kalbant apie pastarąjį, įdomu atkreipti dėmesį į vieną pasažą, kuriame Simondonas aptaria fobijas. Pabrėždamas žmogaus itin akivaizdų pasibjaurėjimą išvydus gyvatę ar rupūžę, Simondonas tvirtina, jog „paveldėtos veiksmų koordinacijos, susijusios su bėgimu, pasibjaurėjimu, atmetimo ir vengimo judesiais, įtraukia, ontogenezės metu, objektus, kurie gali būti atrenkami arba pagal tam tikras individualios patirties sąlygas, arba kultūrinę dermę“ (Simondon 2014: 43). Žinoma, Simondonas atkreipia dėmesį, kad ši fobija gali rasti ir iš nuolatinio vaikystėje įprasto vyresniųjų kartojimo vaikui saugotis nuodingų būtybių, tačiau čia užčiuopiamas ir kitas įdomus dalykas – fobijos nuodingoms būtybėms yra paveldimos. Kitaip tariant, vaizdas, aprašytas anticipacijos fazėje ir egzistuojantis iki patyrimo, jau talpina tam tikrus krūvius, kurie veikia kaip genetinė informacija. Tad nors pirmajame vaizdų genezės etape individai ir pasižymi betikslėmis reakcijomis, visgi jose egzistuoja išankstinė tikslingumo perspektyva, kurią užtikrina vaizduose jau esantis genetinis krūvis.

3. Simondono vaizdų teorija kaip naujo, modernaus mokslinio mąstymo modelis

Tam, kad geriau būtų suprasta ankstesnėje dalyje aptarta Simondono vaizdo samprata, reikia atsižvelgti į ankstesnius Simondono tekstus. Visų pirma – jo didįjį veikalą „Individuacija formos ir informacijos sąvokų šviesoje“. Jame Simondonas pateikia savo individo, aplinkos ar terpės (*milieu*), juslinio suvokimo supratimą, taip pat išryškina specifinio, neįprasto jų supratimo priežastis. Toks supratimas siejamas su kvantinės fizikos mokslo iškilimu ir nauju mąstymo modeliu siekiant paaiškinti šviesos prigimtį. Esminėmis sąvokomis minėtame veikalė, o kartu ir „Vaizduotėje ir išradime“ pateiktoje vaizdų teorijoje, tampa „informacija“ ir „energija“. Taip pat, norint galutinai suprasti vaizdo genezę, būtina metastabilios pusiausvyros koncepcija, kuri šiame darbe pateikiama su papildymu. Tokiu būdu siekiama geriau paaiškinti vaizdo formos kaitą vaizdo genezės metu.

3.1. Simondono vaizdų teorija individuacijos teorijos šviesoje

Pirmose „Individuacijos“ veikalo eilutėse Simondonas pateikia kritiką atomistiniams substancializmui ir Aristotelio hilomorfizmo būties kaip individo sampratai suformuluodamas savąjį individo supratimą, įvesiantį daug pataisų ir specifinių kategorijų mąstymui apie tokio pobūdžio individą. Simondonui individas yra „ne iki galo išbaigta realybė (*réalité relative*), tam tikra būties fazė, kuri iki savęs suponuoja ikiindividualią realybę ir kuri netgi po individuacijos neegzistuoja pati viena, nes individuacija neišsemia ikiindividualios realybės potencialumą staiga ir, kita vertus, tai, ką individuacija sukuria, nėra tik individas, bet pora individas-aplinka“ (Simondon 2013: 24-25). Šiuo, kaip Simondonui įprasta, painiu ir polifonišku sakiniu, įvedama keletas fiksuotųjų dalykų. Visų pirma, individas Simondonui nėra išbaigtas, jis neturi fiksuotos pabaigos, ribos, iki kurios būtų nuosekliai einama. Simondonui individas yra fazinis darinys. Kitaip tariant, jis gali būti tik tam tikros būsenos, kuri nėra galutinė būseną. Antra, pati individuacija Simondonui nėra pirminis procesas, tačiau iki jos egzistuoja taip vadinama ikiindividuali realybė, kuri pilna potencialumų. Pastarieji nėra prarandami, bet išlieka visos individuacijos metu. Dėl šios priežasties individuaciją galima traktuoti kaip nesustojantį procesą. Šie potencialumai nuolat iššauks tolesnę individuaciją, tolesnę individo vystymąsi. Galiausiai individuacija kuria individo-aplinkos porą, todėl individas Simondonui visuomet pasirodo tik kaip individo ir aplinkos santykis ir nėra išskiriami.

Šios ikiindividualios realybės, Simondono dar vadinamos individuacijos principu buvimas, liudija, jog individuacija yra iššaukta, bet ne savaime prasidėjusi. Kitaip tariant, tam, kad prasidėtų individuacijos procesas, suprantamas kaip nesustojantis virsmas, individo formavimasis, reikalinga tam tikra išankstinė, specifinė būklė. Simondonas nurodo, kad individuacijos sąlyga yra

„heterogeniško santykio buvimas“ (Simondon 1995: 65). Taigi, ši ikiindividuali realybė nėra vientisa, homogeniška.

Būtent šis heterogeniško santykio buvimas ir iššaukia labai daug papildomų sąvokų, pataisų. Kalbant apie individą, kaip apie minėtąją „neišbaigtą realybę“, turima galvoje, kad būtis nėra išbaigta (*complet*). Būtent joje ir vyksta individuacija: „būtis, kurioje įvyksta individuacija yra toji, kurioje sprendimas pasirodo būčiai pasidalinant fazėmis“ (Simondon 2013: 25). Šį pasidalinimą į fazes Simondonas vadina tapsmu (*le devenir*). Tapsmas pasirodo kaip sprendimas bandant tvarkytis su šiais heterogeniškumais, kurie iškyla kaip spręstina problema. Heterogeniškumai pilni potencialumų, todėl nėra siejami su stabilumu. Jie sukuria dinaminę įtampą. Sąvoka „potencialumas“ turi konotacijas su fizikos mokslu: ikiindividualioje būsenoje pasimatančius ir visos individuacijos metu išliekančius potencialumus turime suprasti kaip potencinę energiją.

Simondonas, kuris, kaip minėta, polemizuoja su Aristotelio pasiūlyta hilomorfizmo idėja, įveda pataisą formos ir materijos sampratai ir teigia, kad iki individuacijos sistemoje esti dar ir energija. Ši energijos samprata atsiranda iš jau minėtos mikrofizikos, tačiau tam, kad ji tinkamai galėtų būti suprasta ir susieta su Simondono individuacijos teorija, o ši savo ruožtu – su vaizdų teorija, reikia visų pirma paaiškinti, kaip Simondonas supranta formą ir materiją.

Visų pirma nei materija, nei forma Simondonui nėra substancijos. Simondonas teigia: „[t]ikrasis individuacijos principas yra mediacija, suponuojanti, bendrai kalbant, pirminį dviejų dydžio laipsnio eilių dualumą ir pradinės interaktyvios komunikacijos tarp jų nebuvimą, o vėliau ir komunikaciją tarp dydžio eilių bei stabilizaciją“ (*ibid.*: 27). Taigi, kalbant apie ikiindividualią realybę matyti, kad joje esti nevienodos laipsnio eilės dydžiai (*ordre de grandeur*). Ikiindividualioje realybėje jau yra materija ir forma, tačiau tarp jų nėra tarpusavio komunikacijos. Materiją ir formą reikia suprasti kaip besiskiriančias laipsnio eile. Materija Simondono suprantama kaip molekulinis darinys, o forma – kaip moliarinis. Kalbant tikslųjų mokslų terminais, materija yra mikroskopinio pasaulio darinys, tuo tarpu formą reikia suprasti kaip tam tikrą medžiagos, pagal molio apibrėžimą chemijoje, arba materijos kiekį konkrečioje erdvėje. Komunikacijos įsteigimas tarp skirtingų dydžio eilių yra svarbus momentas Simondono individuacijos teorijoje. Formos, kaip substancialaus darinio, sąvoka keičiama informacijos sąvoka, kurią reikia suprasti ne kaip sklindančius signalus, tačiau daugiau etimologiškai – kaip formos suteikimą, formavimą: „ji [informacija] yra įtampa tarp dviejų pasklidusių realybių [formos ir materijos – V.K.], ji yra reikšmė, kuri pasirodys, kai individuacijos operacija suras dydį, pagal kurį dvi pasklidusios realybės galės tapti sistema [kursyvas panaikintas – V.K.]“ (*ibid.*: 31). Taigi, kaip formavimas suprantama informacija įsteigia komunikaciją tarp skirtingų dydžio eilių. Tokiu būdu informacija tampa sąlyga individuacijos procesui. Šią susidariusią įtampą Simondonas dar vadina vidiniu rezonansu, kurį Deleuze'as, atidžiau tyrinėdamas, labai taikliai

įvardina kaip būdą, kuriuo heterogeniniai konceptai gali būti integruojami į nefragmentuotą visumą (Deleuze, Guattari 1994: 35). Taip išryškėja ir Simondono tikslas bei individuacijos teorijos glaudus ryšys su kvantinės fizikos mokslu. Simondono teorija yra pastanga heterogeniškus turinius gyvoje būtybėje sutaikyti ir integruoti į visumą, bet ne jų atsiskatyti.

Kaip matyti, pačią individuaciją reikia suprasti kaip operaciją. Simondonas išskiria keturias individuacijos rūšis, kurių dvi yra esminės ir pagrindinės: fizikinė ir biologinė. Biologinė individuacija, atsirandanti kaip orientavimosi aplinkoje metu sukeltų problemų sprendimas, užsibaigia mentaliniame lygmenyje kaip psichinė ir kolektyvinė individuacijos. Pastarosios suprantamos kaip paties gyvo organizmo viduje kylančių problemų sprendimų ieškojimas. Iš to kas pasakyta, gali kilti klausimas, koku pagrindu gali būti drauge svarstomos fizikinė ir biologinė individuacijos. Skirtingai nei Bergsonas, iš kurio perima nemažą dalį svarstymų ir koncepcijų, Simondonas neatskiria fizinio daikto ir gyvo organizmo ir netraktuoja pirmojo kaip izoliuotos monados, kurios sudarančius elementus galima tik sukeisti vietomis, bet ne pridėti ką nors naujo, o antrojo – kaip išsitęsio ir besiformuojančio laike. Referuodamas į Leibnitz'ą, Bergsonas teigia, kad šiam „daiktai ir būtybės tik realizuoja kartą nustatytą programą“ (Bergson 2004: 55) ir atmeta tokį svarstymą, pasilikdamas prie šio pateiktojo supratimo tik kalbėdamas apie daiktus, bet ne apie gyvas būtybes. Tačiau Simondonas, dar daugiau nei Bergsonas, mąsto fizinį daiktą ir gyvą organizmą sykiu, vieną suprasdamas kaip kito supaprastintą versiją. Kaip komentuoja Chabot, tarp fizikos ir biologijos sričių Simondonui „ nėra struktūros bendrumo, tačiau operacijos analogija“ (Chabot 2003b: 83). Taip pasidaro suprantamiau, kodėl ir vaizdo genezės teorija yra pateikiama susiejant gyvą organizmą ir fizinį objektą – Simondonui jie abu turi operacinį bendrumą. Tokiu būdu prieinama prie kitos esminės Simondono filosofijos sąvokos – šios skirtingiems domenams būdingos operacijos suprantamos kaip transdukcijos operacijos. Tai yra tam tikras Simondono schematizmas, kuris bus paaiškintas vėliau ir iš to išplauks svarbios šio darbo išvados.

Prieš aptariant likusias sąvokas ir kaip jos susisieja su vaizdų teorija, reikėtų aptarti to, kas išdėstyta, ryšį. Pats Simondonas savo vaizdų teorijoje beveik nekalba individuacijos teorijos terminais ir jos nereikėtų suprasti kaip svarstymų siejant su ta teorija, tačiau, kaip bus bandoma parodyti, ši yra ne kas kita kaip jos analoginė versija. Kaip jau minėta, individo vystymosi stadijos yra trys: ikiindividuali realybė, individuacija, individuavusi būtis (*l'être individué*). Pastarojoje vis dar likę potencialumai, todėl procesas nėra sustojęs. Atsiradus vystymosi stadijų išskyrimui, pasidaro aiškesnis pirminis, anticipacijos, etapas. Šis ikiperceptinis etapas galėtų būti suprantamas būtent kaip ikiindividuali realybė (individuacijos principas), potencialumų ir virtualumų kova, kurios metu susidaro rezonansinė įtampa ir tokiu būdu iššaukiamas individuacijos procesas. Pastarąjį ir reikėtų suprasti kaip į mentalinį lygmenį pereinančius etapus, kuriuose vaizdas įsikrauna kognityviniu bei po

to – afektiniu-emociniu krūviais. Būtent šie du tolimesni individuacijos etapai – atitinkamai psichinė ir kolektyvinė individuacijos – ir yra jau mentaliniame lygmenyje vykstantys individuacijos procesai. Juos Simondonas vadina individualizacija. Kaip komentuoja Simondonas, „[p]sichizmas yra sukurtas iš viena po kitos einančių individuacijų, leidžiančių būčiai spręsti problemines būsenas, atitinkančias nuolatinį komunikacijos įsteigimą tarp didesniojo ir mažesniojo už ją“ (Simondon 2013: 31).

Taigi iš to, kas pasakyta, norėtusi daryti tokią išvadą: vaizdus, kurie yra įtraukiami iš išorės ir tarpsta mentaliniame lygmenyje, o paskui vėl išeina iš šio lygmens techninio darinio ar meno kūrinio pavidalu, galima suprasti, manau, kaip santykio sudarymą. Kitaip tariant, kas leistų individą traktuoti kaip individo ir aplinkos porą, nes vaizdas dėl gebėjimo tarpti ir individe, ir jo aplinkoje, būti įtraukiamas į individą ir vėl iš jo išeiti, ir sudaro tokią individo ir aplinkos porą, kuri, jeigu kalbėtume tikslųjų mokslų terminais, primena konjuguotą sistemą.

3.2. Energija, metastabilumas ir transdukcijos operacija. Mokslinis priedas

Energija, kuri ikiindividualioje realybėje, kaip minėta, jau yra kartu su forma ir materija, kaip matysime, neatsitiktinė ir tai verčia vėl atsigręžti į Bachelard'o filosofiją. Kaip jau minėta, nors vaizdų teorijoje nėra tiesiogiai referuojama į Bachelard'o filosofiją, jos įtaka gali būti rekonstruota ir atpažinta kaip vienas svarbiausių filosofinių atramos taškų. Kalbėdamas apie ikiindividualią realybę, Simondonas pažymi, kad šioje vietoje galima matyti konverguojančias dvi *naujas* teorijas, kurios ligšiol buvo negalimos mąstyti kaip viena į kitą prasiskverbiančios: kvantų ir banginės mechanikos teorijas; būtent jas ir reikėtų suprasti kaip nusakančias ikiindividualią būklę, remiantis formos ir materijos elgesiu (*ibid.*: 27). Mokslininkams padėjus tvirtus pamatus kvantinei fizikai toliau plėtotis, neilgai trukus pasirodė ir Bachelard'o filosofinis veikalas, kurio pavadinimas, kaip bus parodyta, sutampa ir su paties teksto tikslu. Šiuo veikalu, pavadinimu „Naujoji mokslo Dvasia“ (*Le Nouvel Esprit scientifique*), Bachelard'as, Jacqueline Russ žodžiais tariant, „paskleidžia (*dégage*) nekarteziškosios epistemologijos idėją“ (Russ 2003: 450). Bachelard'as bando parodyti, sekdamas inovatyviomis Lobachewsky'io erdvės, Einstein'o reliatyvumo ir mikrofizikų postuluojamomis bangos-dalelės dualumo teorijomis, jog klasikinė Niutono mechanika tėra tik iš Einstein'o reliatyvizmo dedukuojama mechanikos mokslo dalis, kadangi pastaroji sukompleksina paprastas sąvokas. Šita kompleksifikacija esminiu atspirties tašku tampa trečiajame Bachelard'o veikalo skyriuje, kuriame aptariamos materijos ir energijos sąvokos.

Būtent ši dviejų konceptų sąsaja – materijos ir išspinduliuojamos energijos (*énergie rayonnée*) – yra susijusi su struktūriniais pokyčiais (Bachelard 1934: 68-69). Tai Bachelard'ui leidžia padaryti ir bendresnio pobūdžio išvadas, svarbias šiame darbe nagrinėjamosioms problemoms: „atomas

yra tapsmas tiek pat, kiek ir būtis, jis yra judėjimas, tiek pat kiek ir daiktas. Jis yra būties-tapsmo elementas, schematizuotas erdvėlaikyje (*dans l'espace-temps*) (*ibid.*). Taigi, iš to, kas pasakyta, fiksuotini keli dalykai: forma ir materija, esančios ikiindividualioje realybėje, joje esti kartu ir elgiasi taip, kaip šviesa, būdama dvejopos prigimties; tuo tarpu energija, kuri, anot Simondono, taip pat neatsiejama nuo šių kaip trečias elementas būtent ir susijusi su tuo, kad galimi *struktūriniai pokyčiai* sistemoje. Taip pat svarbi ir paties kvanto sąvoka. Kalbant kvantą apibrėžusio fiziko Makso Planko žodžiais, kvantas – tai energijos porcija. Taigi, reikia fiksuoti, kad ši energija, esanti ikiindividualioje realybėje spinduliuojama netolygiai, bet porcijomis, tačiau ta energija tolyn vis tiek nešama nesustojamu srautu, banga. Dėl tokio savo pobūdžio šviesos prigimtis vadinama dualistine. Kaip pabrėžia Andrea Bardin'as, Simondono individuacijos teorijoje individas suprantamas kaip sistema, o individuacija – kaip operacija. Jo nuomone, „Individuacijos“ veikale „pagal įkvepiančią kvantinės fizikos metodologinę paradigmą, visi procesai yra charakterizuojami fundamentaliu pertrūkiu ir besikartojančiais dydžio tvarkos pokyčiais“ (Bardin 2015: 10).

Kaip matyti, šis nuolatinis vaizdo vystymasis ir vis naujų struktūrų įgavimas yra susijęs su naujojo mokslinio mąstymo paradigma, kurios kontekste tampa įmanoma suprasti į vientisą visumą sujungtus diskontinuumus, kaip, svarstydamas apie rezonansą, jau buvo įvardinęs Deleuze'as. Šiame kontekste potencialumų samprata sietina su energijos – suprantamos kaip sukauptos energijos, dėl kurios gali įvykti struktūriniai pokyčiai – egzistavimu sistemoje. Potencinė energija, kalbant fizikiniais terminais, yra ta energija, kuri lemia, kad sistema gali atlikti darbą, t. y. šiuo atveju, vykdyti nuolatinę morfogenezę. Apibendrintai net ir galima būtų pateikti fizikoje taikomą apibrėžtį, jog energija yra „bendras įvairių formų judėjimo matas“ (Javorskis et al. 1970: 52).

Simondono teorijoje vykstantį materijos ir energijos sąveikavimą, kurio metu vyksta struktūriniai pokyčiai, galima matyti kaip šios naujos mokslinės paradigmos pritaikymą. Kaip komentavo pats kvantinės fizikos atstovas Louis De Broglie: „jos [mikrofizikos] reikšmė neapsiriboja tik fizinių mokslų sritimi, ji pritaikoma gyvenimui, žmogiškąsias būtybes ir žmonių visuomenę tiriantiems mokslams“ (De Broglie 1947: 225).

Šis jau minėtas formos sklidimas Simondono yra įvardinamas kaip transdukcija ir suprantamas kaip operacija. Transdukcija inicijuojama toje pačioje ikiindividualioje realybėje ir yra susijusi su progresyviu pokyčiu, progresuojančia individuacija (*individuation en progrès*). Kaip komentuoja Simondonas, „transdukcija atitinka šį gimstančių santykių buvimą, kai ikiindividuali būtis individuoja; ji liudija individuaciją ir leidžia apie ją mąstyti; tai kartu ir metafizinė, ir loginė sąvoka; ji pritaikoma ontogenezei ir pati yra ontogenezė“ (Simondon 2013: 33). Kitaip tariant, transdukcija yra dinaminis procesas, apsprendžiantis individo formavimąsi ir šio proceso nenutrūkstamumą.

Transdukcijos operacijai vaizdžiai nusakyti Simondonas iš termodinamikos pasitelkia kristalo susidarymo procesą kaip pavyzdį. „Kaip transdukciją mes suprantame fizikinę, biologinę, mentalinę, socialinę operaciją, kuria veikia sklinda žingsnis po žingsnio (*se propage de proche en proche*) srities viduje, šį sklidimą grindžiant domeno, kuriuo operuojama, struktūrizacija paviečiui (*de place en place*): kiekvienas įsteigtos struktūros regionas tarnauja po jo einančiam steigties principo regionui, tad modifikacija plinta tuo pačiu metu taip pat progresyviai kaip ši struktūruojanti operacija“ (*ibid.*: 32). Pratęsiant mintį, kristalas „suteikia paprasčiausios transdukcinės operacijos vaizdą“ (*ibid.*: 33). Taigi, transdukcijos operaciją reikia suprasti kaip progresyvų formavimąsi. Lyg kristalo smiltelė, patekdama į motininį tirpalą, taip ir kiekvienas singularumas, veikiantis kaip tas smiltelės analogas, išprovokuoja esančios formos užuomazgos augimą, o šis, savo ruožtu, iššaukia nesustojamą ir progresyvų formos augimą.

Taigi, transdukciją reikia suprasti kaip komunikacijos įsteigimą tarp dviejų kraštinių terminų, formos ir materijos. Individuacijos procesas, jos koncepcija yra bandymas aiškinti, kas vyksta šioje, Simondono žodžiais tariant, „tamsiojoje zonoje“, tarp formos ir materijos kaip kraštinių terminų. Transdukcija, kaip liudija ir pats pavadinimas, charakterizuotina kaip optimalaus taško tarp indukcijos ir dedukcijos operacijų paieška. Būtent transdukcijos operacija yra ta, kuria turėtų būti galima funkcionaliai operuoti šio Bachelard'o ir Simondono formuluojamų naujojo mokslinio mąstymo būdo šviesoje; kaip komentuoja Simondonas, „transdukcija išsaugo ir integruoja prieštaringas kategorijas“ (*ibid.*: 34), ji nėra susijusi su bendros tendencijos ieškojimu ir informacijos praradimu. Transdukcijos operacija susijusi su informacijos išsaugojimu, o šioji, kaip minėta, ir atsakinga už komunikacijos įsteigimą tarp dviejų dydžio laipsnio eilių.

Transdukcija ją analizuojančių filosofų vis apibrėžiama skirtingai: Mackenzie ji „medijuoja skirtingas energijos organizacijas“ (Mackenzie 2002: 25), Margaraiz didelį dėmesį suteikia paties Simondono įvardinamam transdukcijos kaip intuicijos pobūdžiui (Margaraiz 2010), šitaip suprantant transdukciją kaip minties modalumą. Pratęsiant mintį Simondono žodžiais, intuicija ilgainiui gali virsti tendencija. Nereikia pamiršti, kad kristalo augimas – kryptį turintis procesas, kitaip nesusiformuotų griežtos formos kristalas, atitinkantis kristalografijoje paplitusią tam tikro tipo Bravais gardelės konfigūraciją.

Tuo tarpu Sauvagnargues, kalbėdama apie transdukciją, atkreipia dėmesį, jog šioji yra formavimosi procedūra, leidžianti teorizuoti pokyčius mąstyme (Sauvagnargues 2009). Šią mintį galima būtų sugretinti su aukščiau minėta Poitevin mintimi, jog simondoniškas vaizdas gali būti suprantamas kaip mąstymo medžiaga ir tai, iš ko mąstymas gimsta, ir pateikti transdukcijos sąvokos pritaikymą vaizdo genezei. Šiuo požiūriu, transdukcija būtų ir ta operacija, kuri leistų vaizdui be

sustojimo ir progresyviai vystytis, sutraukiant į visumą prieštaraujančius aspektus, ir taip pat tai, kas leistų fiksuoti atskiras to vaizdo vystymosi dalis, užčiuopti formą, kurią būtų galima aprašyti.

Būtent dėl pastarosios priežasties Simondonas susilaukia ir kritikos, mat individuacijos kaip operacijos teorija „negali būti iš tiesų *pažinta*: nei paaiškinta tradicinėmis žinojimo teorijomis, nei grafiškai atvaizduota“ (Carrozzini 2015: 36). Kitaip tariant, prie jos neišeiama prieiti tradiciniais būdais, kurie pasitelkiami siekiant sužinoti apie reiškinių, jos negalima pateikti ir matematiniu ar grafiniu pavidalu. Ji gali būti tik aprašoma. Ne veltui ją pats Simondonas ir pavadina specialiu terminu – alagmatine teorija. Alagmatinę teoriją reiktų suprasti kaip pokyčių ir būsenų modifikacijų teoriją, paremtą struktūros aprašymu operacijos metu ir operacijos aprašymu struktūroje (Simondon 2013: 318).

Transdukcija, kuri buvo paminėta kaip būdas išsaugoti prieštarigus terminus, subtiliai ir itin taikliai apibūdina Bernard'as Stiegleris. Ši mintis leis susidaryti visą vaizdą, kuris bandytas pateikti šioje darbo dalyje, ir leis paaiškinti paskutinę svarbią Simondono sąvoką, prasmingai sujungiančią individuaciją su vaizdų teorija, pastarąją papildomai paaiškinant ir papildant. Atsispirdamas nuo Rousseau, Stiegleris pastebi, jog vienas labiausiai paplitusių klausimų politiniuose debatuose yra šis – ar žmogus geras ar blogas. Stiegleris atkreipia dėmesį, kad toks klausimas neturi filosofinės prasmės. Priskirdami žmogui atitinkamą savybę, mes keičiame mąstymą.

Anot Stieglerio, toks klausimas neprovokuoja filosofijos. Žmogus nėra *nei* geras, *nei* blogas, bet geras *ir* blogas. Kaip teigia Stiegleris: „koordinacijos konjunkcija *ir* išraiškoje „geras ir blogas“, kuri akivaizdžiai taip pat yra ir disjunkcija, ir yra juk sudaromos kontradikcijos mazgas, užmezgantis tame dinamikos principą; ši disjunkcinė konjunkcija laikosi tarp terminų, formuojančių transdukcinių santykių: ten, kur santykis konstituoja savo terminus ir kur terminas, pavyzdžiui, „geras“ *neegzistuoja* be kito termino, pavyzdžiui, „blogo“ (Stiegler 2007: II-III). Taigi, kaip matyti, šie terminai, kuriuos reiktų suprasti kaip kraštinius terminus, sukuria dinamiką, iššaukia formos pokytį. Pasitelktas pavyzdys padės geriau apibrėžti Simondonui svarbią metastabilumo sąvoką.

Būtent ši vidinė įtampa tarp dviejų kraštinių terminų, tarp kurių esanti informacija suprantama kaip iš jų pasklidimo pasirodanti reikšmė, šis formavimosi ir formos augimo procesą iššaukiantis dinaminis laukas pasižymi vadinamąja metastabilia pusiausvyra. Anot Simondono būtent „formos“ sąvokos pakeitimas „informacijos“ sąvoka ir lėmė, jog tampa įmanoma apmąstyti sistemoje egzistuojančią metastabilią pusiausvyrą (Simondon 2013: 35). Pastaroji, analogiškai kaip transdukcija, įsivesta kaip alternatyva indukcijos ir dedukcijos sąvokoms, atsiranda kaip pataisa įprastam pusiausvyros supratimui bei, kaip matysime, turi funkcijos prasmę.

Metastabilumo sąvoka pasirodo vaizdo vystymosi trečiajame etape, kai vaizdas įgauna afektinį-emocinį krūvį. Šis etapas, kaip jau minėjome, susijęs su prieštarinių terminų suderinimu.

Šiame etape Simondonas komentuoja vaizdo-prisiminimo pobūdį. Fenomeno prisiminimas, anot Simondono, nėra tik pirminio įspaudo (*empreinte*) manifestacija prisiminimo vaizde, tačiau simbolio susidarymas, kuriame veikia simetrijos-asimetrijos kategorija. Pirminiam įspaudui prieštaraujantys tolesni įspaudai kuria asimetrinę struktūrą, kuri siekia tapti vaizde užfiskuota simetrijos būseną.

Kitaip tariant, vaizdas ir bus šių prieštaringų savybių sujungta pora. Kaip tvirtina Simondonas: „[š]i pora nesuderinamų ir vis dėlto susietų (*liées*) savybių išreiškia persotintą vaizdo-prisiminimo būseną, metastabilią būseną, kuri yra būtina išradimo, tai yra struktūros pasikeitimo, sąlyga, atstatanti suderinamumą naujoje sistemoje“ (Simondon 2014: 124). Taigi, kaip dabar matyti, metastabilumas nėra tik tam tikra alternatyvi pusiausvyros būseną, bet kartu ir sąlyga vykti struktūriniam pokyčiui.

Nors apie metastabilumą Simondonas neužsimena pirmajame vaizdo genezės etape, galima teigti, kad ir pastarajame – kuris buvo šiame darbe įvardintas kaip analogiškas ikiindividualiajai realybei – metastabili pusiausvyra numanoma implicitiškai. Taip pat ir svarstydamas apie vaizdo įsikrovimą kognityviniais turiniais juslinio suvokimo metu, t. y. vaizdo genezės antrąjį etapą, Simondonas aptaria metastabilumą kaip percepcinių pusiausvyrų bruožą. Pavyzdžiui, jo plotmė fiksuojama, kai kalbama apie geometrinių formų juslinį suvokimą, atsirandantį subjektyvųjį kontūrą, suprantamą kaip jungiantįjį darinį, analogišką organus organizme sujungiančiam audiniui, asociatyvinį vaizdą ar su optinėmis iliuzijomis susijusius apgėžiamumus (Simondon 2014: 82-85).

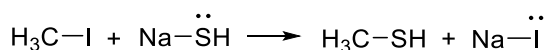
Metastabilios pusiausvyros sąvoka Simondono pasiskolinama iš termodinamikos. Kaip jau yra minėta, kristalizacijos procesas vyksta kai į motininį tirpalą, kuriame randasi formos užuomazga, formos gemalas, patenka kristalo smiltelė. Šis singularumas sutrikdo pusiausvyros būseną ir iššaukia struktūrinius pokyčius – kristalas auga, šį augimą suprantant kaip formos kitimą ir jos didėjimą. Tokia kristalo augimą iššaukianti pusiausvyra termodinamikoje suprantama kaip metastabili, nes fizinis objektas be singularumo išlieka stabilus, o pastarajam patekus į tirpalą fiksuojamas struktūrinis pokytis ir augimas, kol vėl nusistovi būtent tokia pusiausvyra.

Metastabilios pusiausvyros supratimą galima praplėsti, kai kalbama apie paties metastabilumo reiškinių, aptinkamą ne tik termodinamikos moksle. Metastabilumas yra esmiškai būtina kategorija bandant nusakyti struktūrinius ir konformacinius pokyčius vykstant cheminėms ir biocheminėms reakcijoms organinėje chemijoje. Demonstruodamas įspūdingą fizikinį išsilavinimą, Simondonas užsimena ir apie organinę chemiją, tačiau tik punktyriškai, dažniausiai pabrėždamas stambiamolekulinių junginių metastabilumą, pavyzdžiui, kalbėdamas apie biologijos mokslo integraciją į fizinius mokslus: „reikia kelti hipotezę, jog elementarieji biologinės tvarkos laipsniai, sudaryti iš tos pačios laipsnio eilės organizacijų kaip ir labiausiai individavusios fizikinės sistemos,

pavyzdžiui, tos, kurios generuoja kristalus ar stambias metastabilias organinės chemijos molekules“ (Simondon 2013: 159). Kaip matyti, Simondonui visi trys fiziniai mokslai yra integralūs vienas į kitą, todėl galima daryti išvadą, kad ir interpretuojant jo mąstymą, taip pat verta atsižvelgti į visus tris. Juo labiau, kad, kaip sako Simondonas, „organinės chemijos fiziniai dariniai (*les corps*) nėra skirtingos topologijos įprastų fizinių ir energinių ryšių topologijai“ (*ibid.*: 224).

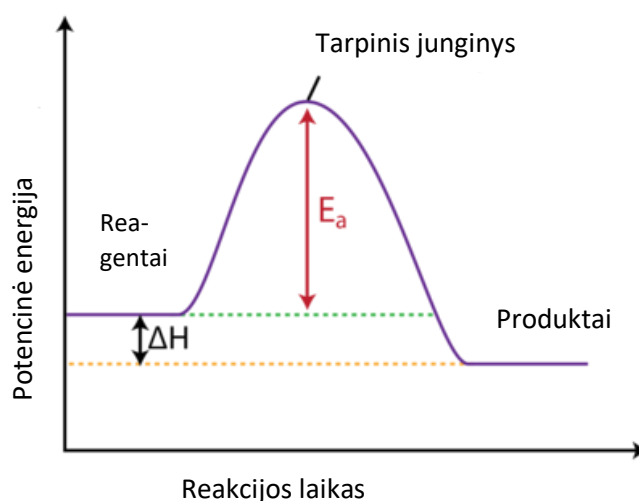
Skirtingai nei termodinamikoje, organinėje chemijoje įmanoma kalbėti ne apie metastabilią pusiausvyrą, bet tik apie metastabilią būseną, kurios sampratos įvedimas, mano nuomone, esmiškai papildytų supratimą apie Simondono vaizdų teoriją. Kaip pavyzdį pasitelkime smulkiamolekulinio organinio junginio nukleofilinio pakeitimo (*nucleofilic substitution*) reakciją, sutrumpintai chemijoje vadinamą S_N2 (raidė nurodo reakcijos tipą, indeksas – reagentą atakuojančio junginio tipą (nukleofilas), skaičius – kiek junginių dalyvauja nukleofilinio pakeitimo reakcijoje vienu metu).

Smulkiamolekulinis junginys čia pasirenkamas ne tik dėl paprastumo, bet ir atmetant Simondono prielaidą apie tik stambiamolekulinių junginių panašumą į biologines ar fizikines sistemas. Juo labiau, jog ir vaizdų teorija, kaip jau minėta, gali būti laikoma mikroskopiniu individuacijos modeliu. Taigi, kaip pavyzdį galima pasirinkti metano jodido reakciją su natrio hidrosulfidu, vykstančią pagal S_N2 mechanizmą. Natrio hidrosulfidas veikia kaip nukleofilas, savo elektronų pora (ji pažymėta lygtyje žemiau dviem taškais virš sieros atomo) atakuodamas pirmąjį junginį. Tokiu būdu elektronų pora, kuri sudaro ryšį metiljodide, pereina ant jodo, susidarant neigiamam jodido anijonui (pavaizduota lygtyje, kartu jau iškart atlikus žingsnius, kai krūvį turintys jonai sureaguoja tarpusavyje). Kaip produktas susidaro itin smirdus metantiolis (CH_3SH) ir natrio jodidas kaip šalutinis produktas. Šią reakciją galima užrašyti taip:

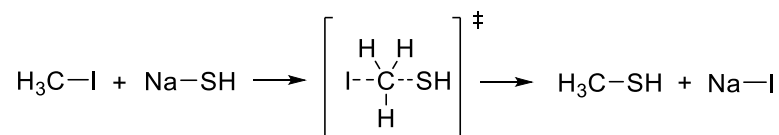
Tokioms reakcijoms organinėje chemijoje yra įprasta brėžti energinę diagramą. Pastarosios reikia tam, kad būtų parodyti energijos pokyčiai, identifikuotas tarpinis junginys (šis yra metastabilus) ir pavaizduoti, kuris iš junginių, substratas (CH_3I) ar produktas (CH_3SH), yra stabilesnis. Šioje energijos diagramoje, vaizduojamoje Descartes'o koordinatinių plokštumoje, x ašis nurodo reakcijos laiką, o y – potencinę energiją. Potencinė energija yra dar vadinama, šiuo konkrečiu

atveju, aktyvacijos energija – tai energija, kurią reikia suteikti, kad konkreti cheminė reakcija įvyktų. Šios energijos reikia struktūriniam pokyčiui įvykti. Diagramoje (1 pav.) matyti, kad aktyvacijos energija, kuri žymima E_a , yra kur kas didesnė už reagento turimą ir dar didesnė už tą, kurią turės produktas. Ji liudija apie tarpinio junginio susidarymą. Žinant, kad tai yra S_N2 reakcija ir jos metu reaguoja iškart abu reagentai, nesusidarant jokiame **stabiliam** tarpiniam junginiui, šios reakcijos metu galima fiksuoti tik vienintelę, **metastabilią** būseną.

1 pav. Metano jodido reakcijos su natrio hidrosulfidu energinė diagrama

Šio tarpinio junginio cheminėje laboratorijoje išskirti negalima, nes, kaip pastebi žymus organinės chemijos pedagogas Clayden'as: „[i]zoliuoti pereinamąją būseną būtų lyg balansuoti marmurinį žaidimų kamuoliuką ant boulingo kamuolio viršaus“ (Clayden et al. 2012: 252). Reikia atkreipti dėmesį, kad organinėje chemijoje tarpinis junginys dėl savo nestabilumo ir neįmanomo jo išskyrimo iš reakcijos mišinio neretai įvardinamas tiesiog kaip pereinamoji būsena. Visgi pereinamoji būsena gali būti pavaizduota reakcijos lygtyje. Taigi, iš naujo perrašant lygtį:

Šis tarpinis junginys, kuris reakcijoje pateikiamas laužtiniuose skliaustuose su specialiu ženklu, yra labiausiai vertas susidomėjimo šioje darbe nagrinėjamoje temoje. Kaip pastebėta, tarpinė būsena susijusi su problemiška situacija reakcijoje. Kitaip tariant, jos metu bandoma spręsti problema, kuri, jeigu kalbėtume Simondono žodžiais, ateina iš aplinkos. Tarpinėje būsenoje susijungia atakuojančio nukleofilo elektronų ryšio susidarymui (cheminis ryšys – tai bendros elektronų poros susidarymas) teikianti dalis su substratu, šiuo atveju metiljodidu. Tam tikrą labai trumpą laiko periodą egzistuoja junginys, turintis tiek naujai prijungtą hidrosulfido joną, tiek jodido joną. Tarpinės būsenos metastabilumas pasireiškia kaip negebėjimas sistemoje išlaikyti du prieštaraujančius, vienoje sistemoje kartu būti negalinčius, jonus. Kitaip tariant, susidaro dinaminė įtampa tarp dviejų kraštinių terminų, nes neišlaikomas anglies keturvalentiškumas (anglis gali sudaryti keturis cheminius ryšius).

Šios problemos sprendimas yra naujos struktūros susidarymas. Jodido jonas nuskykla, susidarant metantoliui. Kad iki galo būtų nuskaidrintas reakcijos pobūdis, reikia priminti organinėje

chemijoje plačiai žinoma, dėsninę faktą, jog junginys yra tuo stabilesnis, kuo mažiau jis turi energijos. Šiuo atveju, iš energinės diagramos matyti, jog metantolio susidarymas yra tikėtinas dėl to, kad šis yra stabilesnis (parodyta entalpijos pokytis tarp dviejų termodinaminių sistemų ΔH). Taigi, kaip matyti, metastabilumas, čia suprantamas kaip būsenos, susijęs su problemos sprendimu, negebėjimu išlaikyti dviejų konfrontuojančių terminų vienoje bendroje sistemoje. Taip priartėjama prie Simondono filosofijos: aukščiau pateiktoje, trečiąją vaizdo genezės etapą nusakančioje citatoje, išradimas suprantamas kaip struktūros pasikeitimas. Tokiu būdu, Simondono žodžiais tariant, atstatomas suderinamumas naujoje sistemoje. Taigi, ir šioje diagramoje, jeigu pažvelgtume į kraštinius terminus ir kreivės pike esantį tarpinį junginį, matoma tas pats judesys – suderinamumo atstatymas naujoje sistemoje. Dėl paprastumo, šiame darbe pateikiamoje lygtyje nevaizduojami reakcijoje vykstantys konformaciniai, t. y. erdviniai, pokyčiai. S_N2 reakcijose matomas ir elementų erdvinis persigrupavimas sistemoje, jei reakcijoje dalyvaujantis pradinis junginys yra optiškai aktyvus.

Taigi, šis metastabilios pereinamosios būsenos konceptas iš organinės chemijos padeda geriau suprasti energijos reikšmę termodinaminėje sistemoje. Iš to išplaukia svarbi išvada: ši tokio tipo organinės chemijos reakcija iliustruoja ne tik struktūrinių pokyčių sąlygą, tačiau kartu parodo, kad įtampa, susidaranti tarp kraštinių terminų nebūtinai gali būti suprantama tuos terminus matant kaip tiesiogiai opozicinius vienas kitam (antonimus), bet galinčius veikti *kaip* opoziciniai.

3.3. Juslinis suvokimas kaip kūrybos procesas

Specifiškai Simondonas supranta ne tik individą, kurio samprata jau pateikta. Kiek kitaip suprantamas ir juslinis suvokimas, kuris buvo ne kartą minėtas kalbant apie vaizdo įsitraukimą į pastarąjį. Ši tema Simondono filosofijoje plati ir įtraukia daug papildomų kontekstų, vėl, kaip vaizdų teorijos atveju, referuojant į autorius netiesiogiai. Dėl to bus apsiribojama tik pagrindiniais akcentais, tiesiogiai susijusiais su šiame darbe analizuojama vaizdų genezės teorija, ir susies pastarąją su kita svarbia analizės dalimi – išradimu.

Visų pirma juslinis suvokimas Simondonui yra psichikos prerogatyva, todėl aptinkamas jau nebe ikiindividualios realybės plotmėje; psichinė individuacija, reikia priminti, nėra laikoma pagrindine individuacija, tad juslinis suvokimas vyksta jau didesniu išsivystymu ir organizacija pasižyminčioje sistemoje, besiskiriančioje ir savo dydžiu, – mentaliniame lygmenyje. Kaip apibrėžia Simondonas – „[j]uslinis suvokimas nėra formos pagava, tačiau konflikto sprendimas, suderinamumo suradimas, formos *išradimas*“ (Simondon 2013: 231). Taigi, kaip matyti, juslinis suvokimas yra funkcionuojantis, turint galvoje, kad šis funkcionavimas yra psichinis, susijęs su kūrybos aktu, bet ne

su daikto, kaip fenomeno, pagava. Jis susietas su veiksmu ir veikia sykiu. Anot Simondono, „[j]usliškaai suvokianti būtis yra veikianti būtis“ (*ibid.*: 210).

Kaip pastebi Giovanni Carrozzini, juslinis suvokimas Simondonui yra „perceptyvių vienetų segregacija, suprantama kaip jusliškaai suvokti vaizdai/formos“ (Carrozzini 2015: 40). Norėtusi pastebėti Carrozzini daromą gestą apie percepcinius vienetus kalbėti dvigubu terminu – kaip vaizdus ir kaip formą sykiu. Pats Simondonas tokio gretinimo nedaro, tačiau čia, matyt, Carrozzini sintezuoja abi – tiek Individuacijos, tiek vaizdų – teorijas. Taigi, juslinis suvokimas Simondonui nėra pojūčių kontinuumas, tai – formos išradimas. Vadinasi, objektai, kurie gali būti jusliškaai suvokti, susiję su tuo, kad neša informaciją. Jie yra signifikatyvios formos, kitaip, kaip jau parodyta ankstesniuose šios darbo dalies skirsniuose, negalėtų vykti struktūrinis pokytis, t. y. jusliškaai suvokti vaizdai/formos nelieka tik statiški ir nekintantys. Anot Simondono, jusliškaai suvokiamos formos ir vaizdai nėra galutinė jų stadija kaip formos ar vaizdo.

Pats iš savęs jusliškaai suvokiamas objektas nėra „pasyvus rezultatas, jis pilnas dinamizmo, leidžiančio jam transformuotis nepraradant visumos: jis turi ne tik visumą, tačiau taip pat autonomiją ir santykinę energinę nepriklausomybę, padarančią iš jo jėgų sistemą“ (Simondon 2013: 229). Vadinasi, jusliškaai suvokiamas objektas turi vaizdo statusą. Dar daugiau – jis, dėl savo dinamizmo ir turimos autonomijos, yra genetinio pobūdžio. Pastarasis visuomet nurodo ir nuolatinės kaitos galimybę, ir įtraukia evoliucijos dimensiją, apie kurią liudija pats genetinis pobūdis kaip toks.

Viską apibendrinus, galima matyti, kad juslinis suvokimas nėra pirminė stadija, jis nepradeda vykti iš nieko, individui tik atsidūrus aplinkoje. Taip pat juslinis suvokimas – mentaliniame lygmenyje vykstanti operacija, susijusi su kūryba, formos išradimu, todėl šią formą nesunku gretinti su vaizdu ir suprasti juos kaip tapačius darinius. Perceptyvūs vaizdai nėra galutinai išpildomi juslinio suvokimo metu ir dalyvauja tolimesniame vystymėsi. Vaizdas, kaip nuolatinė formos genezė, operacijų požiūriu primenantį kristalo augimo procesą, nėra tik sąmonės darinys, kuriame nėra nieko, ko prieš tai nebuvo juslėse; vaizdas įtraukia genetinę informaciją ir išlaiko autonomiją, leisiančią jam, kaip matysime, tą informaciją perduoti.

Taip pat ir aplinkos (*milieu*) sąvoka, kuri ne kartą pasirodė kalbant apie vaizdus, yra labai glaudžiai susijusi su jusliniu suvokimu, pabrėžiant jos nevienareikšmišką pobūdį: [p]ati aplinkos sąvoka yra apgaulinga: aplinka egzistuoja tik gyvai būtybei, kuriai pavyksta integruoti į veiksmo visumą percepcinius pasaulius“ (Simondon 2013: 211).

4. Vaizdas ir technika. Techninis vaizdo pobūdis kaip evoliucijos sąlyga

Jau buvo pastebėta, kad juslinį suvokimą simondonišką prasmę reikia suprasti kaip kūrybos procesą, kurio metu, esant energijai ir informacijai, vyksta formos išradimas. Pastaroji, išradimo, sąvoka vartojama neatsitiktinai ir turi stiprų konceptualų krūvį. Įvairios į technikos mokslą kreipiančios sąvokos šiame darbe buvo pasirodžiusios ne kartą, išradimu vadinama ir paskutiniąją vaizdo genezės fazę, užbaigianti genetinį ciklą ir pradedantį naują, taip sujungdama vaizdo genezę į nenutrūkstamą ciklą. Simondonas specifiškai supranta ir techniką. Ją taip pat, kaip juslinio suvokimo sampratą, reiktų tik bendrais bruožais aptarti, išryškinant sąvokas, reikalingas, kaip bus parodyta, geresniam vaizdo vystymosi proceso supratimui ir originaliai parodant, kad techninis vaizdo pobūdis leidžia daryti reikšmingą išvadą aptariant paties individo genetines galimybes.

4.1. Techninis objektas kaip vaizdo vystymosi stadija

Reikia atkreipti dėmesį, kad nors Simondonas apie techniką kalba daug ir nemažai, paskiria nemažai savo tekstų šiam klausimui ar įtraukia technikos sąvokas į kitus tekstus (kaip kad matoma vaizdo genezės teorijoje – išradimo fazė), taip pat, kaip jau parodėme, vaizdo techninį pobūdį galima būtų laikyti pačios Simondono teorijos inovatyvumu kitų vaizdo teorijų atžvilgiu, tačiau pačios technikos savo veikaluose Simondonas, kaip jam įprasta su fundamentaliomis sąvokomis, neapibrėžia.

Nepaisant to, jis nusako technikos esmę. Tam jis pasitelkia fizikoje plačiai taikomą primityvaus vakuuminio diodo, sudaryto iš vakuuminėje terpėje esančių dviejų elektrodų – katodo ir anodo – bei katodo kaitintuvo, modelį. Nusakydamas technikos esmę, Simondonas gilinasi ne į diodo veikimą – elektros krūvio pernešimą veikiant susikuriančiam elektriniam laukui, – tačiau į pačius elektrodus. Anot, Simondono, „[f]unkcinio disimetriškumo sąlygos atradimas tarp elektrodų yra tai, kas konstituoja diodą“ (Simondon 1989: 41). Taigi, elektrodų funkcijų skirtumas, kai svarstoma diodo steigtis, yra esminis. Kaitinant katodą, elektronai išspinduliuojami teigiamo anodo link be galimybės sugrįžti dėl stabdomojo elektrinio lauko poveikio. Pastarajame momente Simondonas išvelgia absoliučią pradžią. Šis elektronų išspinduliuojimas viena kryptimi taip pat susijęs su negalėjimu elektrodų apgręžti, sukeisti jų vietomis. Taigi, apgręžiamumo negalimumas Simondonui sudaro technikos esmę. Diodas Simondono mąstymui svarbus kaip asimetrinio laidumo sistema.

Visgi technikos supratimas Simondonui neapsiriboja tik materialiais, fizikoje disponuojamais dariniais. Tai kartu ir mentalinė kategorija. Viena savo straipsnių, kuris taip ir vadinasi – techninis mentalumas, – Simondonas šią mintį ir eksplikuoja: „techninis mentalumas

pasiūlo *sui generis* žinojimo būdą, iš esmės panaudodamas analogijos pernašą ir paradigmą, besiremiančia bendrų funkcionavimo būdų, operacinio režimo, realybės dydžių, be kita ko skirtingų, parinktų taip pat gerai tiek gyvoje būtybėje ar tame, kas inertiška, tiek žmoguje ar ne-žmoguje, atradimu“ (Simondon 2006: 343). Taigi, iš šios citatos matyti, kad technikos samprata išplečiama ir apima ne tik materialių objektų sritį, tačiau ir žmogiškąją tikrovę. Techniškumas, kaip matyti, gretinamas operaciniu pobūdžiu, todėl jis laisvai gali būti taikomas žmogiškajai tikrovei.

Fiksuotini keli dalykai. Technika Simondonui svarbi kaip funkcinio disimetriškumo laukas ir primena tą įtampų lauką, kuris susidaro individe, tik šiuo atveju jis gali būti suderintas toje pačioje sistemoje. Taip pat Simondonui svarbus pernašos momentas, kurį akcentuoja kalbėdamas apie elektroną. Reikia atkreipti dėmesį, kad, remiantis antrosios citatos mintimi, techninis pobūdis leidžia pernešti daugiau nei tik elementą, kaip galėtų pasirodyti elektrono atveju, bet ir nemažą funkcinę visumą, kurią Simondonas įvardina analogija. Kaip matyti, ši pernaša dėl atliekamų operacijų panašumo gali būti vykdoma tiek techniniu, tiek žmogiškuoju lygmeniu.

Šioje vietoje svarbios tampa dvi – schemos ir techninio objekto – sąvokos. Tiek apie vieną, tiek apie kitą jau buvo užsiminta darbe. Schema ne kartą atsirado kalbant apie pirminį vaizdo genezės etapą – anticipaciją. Anticipacijos vaizdai tebuvo tik motorinės schemos, tačiau šios motorinės schemos yra esminės pačios, jau minėtos, kūno schemos, kuri tolesniame vystymėsi vis pildosi, konstitucinės dalys. Techninio objekto sąvoka iškilo kalbant apie ketvirtąją vaizdo genezės fazę – išradimą, kuris įsivaizduojamas kaip sistemos pasikeitimas, kai vaizdas virsta techniniu objektu, arba meno kūriniumi. Kaip šias sąvokas reiktų suprasti ir koks tarp jų ryšys?

Techninis objektas neturi būti suprantamas kaip statiškas objektas, jis, analogiškai individui, dalyvauja nuolatiniame tapimo procese, jis nėra, anot Simondono, pirmesnis savajam tapimui, bet egzistuoja kiekviename jo etape: „individualus techninis objektas nėra vienoks ar kitoks daiktas, duotas *hic et nunc*, bet jo sintezė“ (*ibid.*: 20). Tai liudija, kad techniniam objektui būdinga individualumas ir specifiškumas, juos lemia jo genetinis pobūdis. Kaip matyti, techninis objektas savo aprašymu labai artimas vaizdo sampratai ir galimas gretinti su individo samprata savo analogija.

Diodo pavyzdys nepasirenkamas atsitiktinai. Aukščiau nusakyta, iš diodo veikimo principo iškristalizuota, technikos esmė, suprantama kaip funkcinis nekintamumas, yra tai, kas Simondono vadinama funkcionavimo grynąja schema. Ji gali būti perkeliama į kitas struktūras. Kaip atkreipia dėmesį Simondonas, ši schema gali būti pateikiama ir teoriniu pavidalu – tam tikras grafinis žymėjimas schemeje nurodo į asimetrinį laidumą (rodyklė, kurios smaigalys nukreiptas į T raidės formos ženklo viršų). Ši teorinė schema yra esmiškai svarbi nusakant techninį objektą: „grynoji techninė schema apibrėžia techninio objekto egzistavimo būdą, užčiuoptą savo idealiojoje funkcijoje, kuri skiriasi nuo istorinio tipo realybės“ (*ibid.*: 42). Vadinasi, teorinė schema nusako buvimo būdą,

konstituoja techninio objekto galimybę būti kaip tokiam ir dar daugiau – parodo, jog ši schema būtų idealusis to objekto funkcionavimas, kaip galima nuspėti, jeigu objektas netarptų aplinkoje, kurioje jam tenka orientuotis ir susidurti su problemomis.

Pats diodas išsiskiria savo istoriškumu. Fizikoje jau skaičiuojama ne viena jo modifikacija (triodas, tetrodas, pentodas). Jau šioje vietoje išvelgiamas Simondono techniniam objektui taikomas evoliucinis pobūdis. Tolesnės modifikacijos Simondono suprantamos kaip geresnės pirminės formos versijos, nes tetrodą ir pentodą galima laikyti „kaip tiesioginius triodo palikuonis, kadangi jie realizuoja savo vidinės techninės schemos vystymąsi redukuodami nesuderinamumus per funkcijų persikirstymą į sinerginius visumą sudarančius darinius (*en sous-ensembles synergiques*)“ (*ibid.*: 46). Funkciškai mažiau išsivystęs techninis objektas suprantamas kaip tas, kurio viduje susidaro nesuderinamumai ir objekto evoliucija yra šių nesuderinamumų naikinimas. Kaip matyti, evoliucijos bruožas yra funkcinių darinių vertimas sinerginiais dariniais, kitaip tariant, kai didinamas veikiančių elementų skaičius. Šis funkcinių elementų, suprantamų kaip vieną konkrečią funkciją atliekančių darinių, keitimas sinerginiais Simondono vadinamas konkretizacija.

Kaip apibrėžia Simononas, „[k]onkretizacija suteikia techniniam objektui tarpinę vietą tarp natūralaus objekto ir mokslinės reprezentacijos“ (*ibid.*). Galima pastebėti, kad techninis objektas visų pirma nėra fizinis objektas, jeigu jis suprantamas kaip funkciškai išsivystęs. Konkretizaciją reiktų suprasti kaip gebėjimą funkcionuoti autonomiškai. Čia, matyti, svarbus techninio objekto gebėjimas atsidurti tarp dviejų kraštinių būsenų: visiško konkretumo ir visiško abstraktumo. Jau buvo parodyta, kad mokslinės reprezentacijos, jeigu tai yra matematinio ar fizikinio pobūdžio schemos, didžiąja dalimi yra abstrakčios reprezentacijos (Levy 2015). Tuo tarpu natūralus objektas suprantamas kaip visiškai konkretus darinys. Šioje vietoje svarbi pasidaro Simondono išsakyta mintis apie primityviu vadinamą abstraktų techninį objektą: „primityvus techninis objektas nėra natūrali, fizikinė sistema; jis yra intelektinės sistemos fizinė transliacija (*la traduction*)“ (Simondon 1989: 46). Taigi, kaip matyti, šis techninio objekto buvimas tarp natūralaus objekto ir mokslinės reprezentacijos parodo mentalumo ir fizinio pasaulio integraciją. Taip Simondono ir suprantama techninio objekto sąvoka. Kaip aiškėja, šis pobūdis labai primena vaizdo pobūdį, kur pastarasis gali būti suprantamas, kaip jau minėta, kaip tarpinė realybė tarp konkretumo ir abstraktumo. Taigi, šiuo atveju techninį objektą galima laikyti ne kuo kitu kaip labai analogišku vaizdui dariniu, tam tikra vaizdo stadija, vienu iš jo vystymosi etapų. Kaip, kalbėdamas apie vaizdus, teigia Simononas: „kuo situacijos ar objektų mentalinis vaizdas yra turtingesnis ir tikslesnis, tuo didesni adekvačios organizacijos suradimo šansai“ (Simondon 2014: 150). Taigi, kuo labiau vaizdas prisipildęs turinių ir potencialumai virtę sistemos vidinių ryšių energija, kitaip tariant, potencinė energija virtusi sistemos vidinių ryšių

energija, tuo didesnė tikimybė vaizdui būti techniniu objektu, tai yra pereiti į išradimo fazę ir taip galutinai išspręsti organizmui kylančias problemas. Šių problemų sprendimas ir susijęs su individo vystymusi bei vaizdo geneze: „tam, kad problema galėtų būti išspręsta, pirmiausia reikia, kad ji būtų pozicijuota koherentiniais, t. y. homogeniniais, terminais“ (*ibid.*: 151). Šitą homogeniškumą ir reikėtų suprasti kaip adekvačią organizaciją.

4.2. Išradimas ir vaizdo autonomija

Išradimas Simondonui pasirodo kaip būtina problemų sprendimo proceso dalis, reikalinga kai problemos gali būti išsprendžiamos tik įsteigiant komunikaciją tarp skirtingų dydžių elementų: „[k]ai problema negali rasti savo sprendimo niekur kitur kaip tik labai ženkliai besiskiriančioje dydžio eilėje (*ordre de grandeur*) negu individo ar elementaraus gesto dydžio eilė, nukrypimas į heterogenines mediacijas yra būtinas, ir išradimo, veikiančio šias mediacijas, užduotis pasidaro kur kas reikšmingesnė“ (*ibid.*: 141).

Kūrybos procesas vyksta, kaip galima buvo pastebėti kalbant ir apie vaizdų teoriją, ir apie individuaciją bei techninio objekto vystymąsi, elementiniame lygmenyje. Visumą sudarančių elementų (*sous-ensembles*) statusas priskiriamas tiek vaizdams, tiek techniniame objekte esantiems funkciniais elementams, kurie konkretizacijos proceso metu virsta sinerginiais visumą sudarančiais elementais. Pats išradimas neturi būti suprantamas tik kaip ketvirtoji vaizdo genezės fazė, jis įsitraukia įvairiais aspektais, kadangi, kaip jau minėta, Simondonas procesus lygina operaciniu (arba, kitaip tariant, analoginiu), bet ne struktūriniu ar sudėties pagrindu. Kaip jis pats komentuoja veikale, skirtame nusakyti techninių objektų egzistavimo būdą: „[i]šradimas, kuris yra individo sukūrimas, suponuoja išradėjuje elementų techniškumo intuityvų žinojimą; išradimas įgyvendinamas šiame tarpiniame lygmenyje tarp konkretumo ir abstraktumo. Tai yra schemų lygmuo, kuriuo suponuojamas išankstinis reprezentacijų egzistavimas ir koherencija; pastarosios apima simbolių objekto techniškumą, sudarantį dalį vaizduotiškos sistematikos ir dinamizmo.“ (Simondon 1989: 73). Šioje citatoje išryškėja technikai būdingos, jos esmę sudarančios, schemas bei vaizduotės ryšys, apie kurį bus plačiau užsiminta paskutiniame šio darbo skirsnyje. Tačiau, kaip matyti, citatoje pabrėžiamas ir išradimo kaip individo, kuris suprantamas ir kaip gyvas organizmas, ir kaip fizikinis objektas, kūrimas. Taigi išradimo procesas prasisunkia per įvairias individo individuacijos, jo ontogenezės, stadijas, implikuojant ir tai, kad tai tam tikru mastu atsiliepia vaizdo genezės stadijose. Išradimas yra tai, kas sujungia du kraštinius terminus, smarkiai besiskiriančius savo dydžiu ir vidine struktūra.

Kalbant apie techninio objekto tarpinį pobūdį tarp konkretumo ir abstraktumo bei jo galimybę konkretizuotis, reikia apmąstyti ir techninio objekto autonomijos klausimą. Kalbėdamas

apie schemas, kaip inteligibiliai prieinamas, Simondonas, savo tekste apie techninį mentalumą, išskiria du postulatus, kurie veikia kaip schemų inteligibilumo sąlyga: 1) visumą sudarantys elementai (*sous-ensembles*) yra santykinai atsiskiriantys nuo visumos, kurios dalį sudaro; 2) jeigu norima užčiuopti visą būtį reikia ją tirti savo entelechijoje, bet ne jos neveiksnume, statinėje būsenoje (Simondon 2006: 346-347). Šiuos postulatus, Simondonas teigia, galima ir suprasti kaip techninį mentalumą.

Pastarasis postulatą šiame darbe jau eksplikuotas, čia Aristotelio vartota sąvoka entelechija suprantama kaip energijos sinonimas, įsteigiantis dinamiką tarp dviejų kraštinių terminų. Tačiau pirmasis postulatą kalba apie tai, ką galima pavadinti autonomijos, o paskui, kaip parodysime, ir evoliucijos galimybės sąlyga.

Konkretizaciją reikia suprasti kaip autonomiškumo didėjimą. Konkretizuodamasis techninis objektas tobulėja ta prasme, kad vis daugiau jame esančių funkcinių (sinerginiais virstančių) elementų atlieka daugybinės, bet ne konkrečią, funkcijas, ir vieni elementai gali būti keičiami kitais nesutrikdant sistemoje vykstančių procesų. Ši konkretizacija kartu susijusi ir su energijos mainų gerinimu, kitaip tariant sistemoje įsteigiama geresnė komunikacija tarp kraštinių terminų. Kaip pastebi Simondonas, tokiuose objektuose, energija techninis objektas yra aprūpinamas iš gamtos, žmogus lieka tik informacijos šaltinis (industrinio pasaulio principas), kai tuo tarpu abstrakčiais laikomų rankdarbių atveju (amatų principas), žmogus būdavo tiek informacijos, tiek energijos šaltinis (*ibid.*: 349).

Taigi, konkretėjantis techninis objektas vis tiek su savimi neša įdiegtą informaciją, bet energetiškai jau tampa nepriklausomas. Šitas informacijos keliavimas tik ir gali būti suprantamas kaip minėtų visumą sudarančių elementų gebėjimas atsiskirti nuo visumos ir pereiti į kitas struktūras. Konkretėdamas techninis objektas artėja prie, Simondono terminais kalbant, natūralaus objekto, gamtos pasauliui priklausančio objekto, galinčio veikti autonomiškai. Triodas ar kiti jo funkciškai tobulesni analogai suprantami kaip evoliucionavę techniniai objektai, tačiau ne bet kokia evoliucija susijusi su konkretėjimu. Simondonas komentuoja tai atsižvelgdamas į evoliucijos kaip progresyvaus proceso būtinybę ir nurodo, jog „[t]echninių objektų evoliucija gali tapti progresu tik tokiu mastu, kiek šitie techniniai objektai yra laisvi savo evoliucijoje ir nereikalingi fatališkos hipertelijos prasme“ (Simondon 1989: 56). Norima pasakyti, kad techniniame objekte ne visi elementai yra sudarantys būtinąjį techninio objekto rinkinį, be kurio jis nebūtų suprantamas kaip jisai; kaip matyti, objektas visada turi daugiau negu tik siekį išspręsti konkrečią problemą. Kalbant apie vaizdą ankstesnėse jo stadijose, taip pat ir paskutinėje, kurioje jis traktuotinas kaip techninis objektas ar meno kūrinys, irgi minėta, kad vaizdas nėra tik konkrečios situacijos vaizdas, bet turi savyje perviršį. Vadinasi, galima

įžvelgti, kad vaizde yra evoliucijos galimybė ir ši galimybė yra tik tokiu mastu, kiek vaizdas yra laisvas.

4.3. Vaizdui būdingas schematiškumas kaip evoliucijos sąlyga

Reikia atkreipti dėmesį, kad techninis pobūdis, suprantamas kaip schematiškumas, yra būdingas tiek visoms vaizdo genezės stadijoms, tiek individo ontogenezės metu, tiek techninio objekto konkretizacijos metu. Šiuo atveju naudinga Žukauskaitės mintis, jog Simondono „teorija implikuoja tam tikra nežmogišką humanizmą: nors žmogaus sampratos nėra atsisakoma, visgi žmogaus „esmė“ sudaro tai, kas yra ne žmogiška, o veikiau materialu ir techniška“ (Žukauskaitė 2018: 32). Nesigilinant į tai, kas bandoma nusakyti žodžiu „esmė“ (jis ne veltui imamas į kabutes), svarbu pabrėžti, kad būtent techniškumas Simondonui atsiskleidžia kaip svarbiausias žmogiškumo kriterijus. Techniškumas, kaip nurodo pats Simondonas, yra konkretizacijos laipsnis. Kuo techninis objektas yra konkretesnis, tuo jis labiau pasižymi techniškumu. Kitaip tariant, jeigu visiškai konkrečia būtimi laikytume natūralų objektą, tai natūralus objektas yra tas, kuriam būdingas išskirtintis techniškumas. Vadinasi, technika Simondonui yra esminė plotmė, iš kurios perspektyvos gali būti aptariami individas ir vaizdai.

Būtent dėl šio bandymo svarstyti per techniškumo prizmę Simondono vaizdų teorija susiduria su kritika: [a]trodo keista, kad Simondonas jaučiasi pateisinamas išskliausdamas visą socio-politinį ir ekonominį kontekstą“ (Voss 2019: 9). Nors ši mintis pasirodo autorės teksto išnašoje, daugiau kalbant apie konkrečius išradimus ir jų techninį pobūdį esminiame Simondono techniniams objektams skirtame veikale, tačiau ji nenusėda paraštėse ir tais pačiais argumentais nukreipiama į Simondono vaizdų teoriją (*ibid.*: 1). Visgi šiuo atveju Simondoną galima lengvai apginti dėl tokio technikos vertinimo ekonomikos, o kartu, logiškai išplaukia, naudos atžvilgiu. Pats Simondonas yra komentavęs, kad „[p]riimti ar atmesti kokią nors būtį sykiu, kadangi ji yra vienis (*un tout*), tikriausiai yra vengimas prisiimti jos atžvilgiu kilnią laikyseną – sugebėjimo pažinti laikyseną“ (Simondon 2006: 346).

Kaip matyti, Simondonui nedaro įspūdžio galimybė į būtį žvelgti iš holistinės perspektyvos, bet atrasti tinkamus būdus ją pažinti. Kitaip tariant, kalbant jau apie vaizdų teoriją, Simondono teorija nepretenduoja būti holistinė. Ji yra genetinė. Dar Chabot yra taikliai pastebėjęs, kad „Simondonas turėjo universalios gemalizacijos, gyvenimą išdidinančios (*amplificatrice*) propagacijos nuovoką nuo mikrokosmo iki žvaigždėto dangaus“ (Chabot 2003b: 84). Kitaip tariant, techniškumas Simondonui yra susijęs su genetiškumu. Techniškumas leidžia matyti genetinį pobūdį,

kuris, skirtingai nei, kaip buvo matyti, Bergsonui, nėra būdingas tik žmogui, bet ir materialiams daiktams, taip pat ir vaizdams.

Tačiau koku būdu pačiam vaizdui būdinga evoliucijos, kuriai ir reikalingas genetinis svarstymas, galimybė? Šito Simondonas taip ir nepaaiškina, todėl galima pamėginti apmąstyti šiame darbe. Dar kalbėdamas apie išradimą Simondonas fiksuoja, jog: [t]ikrasis išradimas pralenkia savo tikslą; pradinė intencija išspręsti problemą tėra tik pradžia, išjudinimas; progresas yra esminis išradimui, konstituojančiam sukurtą objektą, kadangi objektas, turėdamas naujas savybes šalia tų, kurios sprendžia problemą, atneša pralenkimą sąlygų, kurios buvo problemos pozicionavimo sąlygos“ (Simondon 2014: 173). Taigi, išradimas sukuria daugiau nei tik buvo numatyta, išradimo metu atsiranda perteklius. Techniniam pobūdžiui svarstyti ne veltui referuojama ir į kvantinę fiziką, darbe aptariamose operacijose veikia ne kontinuumai, bet į kontinuumą įtraukiami atitinkami elementai (funkciniai, percepciniai vienetai), kurie kaip kad šviesa su dvejopa prigimtimi gali būti vienu metu ir kontinuumas, ir elementai; pastarieji, kaip postuluoja pats Simondonas, gali atitrūkti nuo visumos.

Šis techniškumo ir genetinio pobūdžio sugretinimas nėra atsitiktinis. Techninis pobūdis neišvengiamai kreipia į universalizavimą, nes visuomet įtraukia schematizavimo galimybę. Universalizavimo galimybę Simondonas jau išvelgia pačiame vaizde, teigdamas, jog „vaizdas iš prigimties yra universalus, nereikalaujantis išankstinio signifikacijų kodo“ (Simondon 1989: 97). Tuo norima apeliuoti į vaizdo bežodiškumą, kuris tampa esminiu kalbant apie prieigą prie jame esančių turinių. Vaizdas, dėl savo galimybės būti schematizuota išraiška, nereikalauja specialių gebėjimų būti suprastas. Nėra būtina, Simondono žodžiais tariant, patekti į privilegijuotą, uždara, raštą suprantančiųjų grupę tam, kad būtų suprastas vaizdas. Kaip pažymi Simondonas, schemai „nereikia būti perduotai kitokia nei savo pirmine forma“ (*ibid.*: 98). Taigi, vaizdui būdingas schematiškumas yra, kaip matyti, individo evoliucijos sąlyga, nes jį sudarantys elementai gali būti perduoti kitiems ir įsisavinami kitų dėl savo universalumo ir prieinamumo. Tai leidžia ir paaiškinti, kodėl vaizdų genetinio pobūdžio ciklas yra uždaras ir neužsibaigiantis išradimo faze. Pirmojoje anticipacijos fazėje regėti genetinį krūvį jau turintys vaizdai.

Išvados

1. Veikale „Vaizduotė ir išradimas“ regimas terminologinis pasirinkimas, kai sąvoka „vaizdas“ privilegijuojama sąvokos „vaizduotė“ atžvilgiu, traktuotinas ne kaip formalus veiksmas, bet kaip nuosekliai iš filosofinio konceptualizavimo išplaukianti nuostata, kuria siekiama apmąstyti dalinę vaizdo nepriklausomybę nuo subjektinių struktūrų. Nors įvairių mėginimų suvokti vaizduotės darinius pagal jų tranzityvų pobūdį filosofijos istorijoje būta ir anksčiau, būtent vaizdo autonomijos išryškinimas Simondono teorijoje gali būti interpretuojamas kaip paradigmatis lūžis vaizduotės tyrimų kontekste.
2. Simondono teigiamas ciklinis vaizdų teorijos pobūdis, keičiantis metodologinę prieigą prie vaizduotės tyrimų, įgalina permąstyti ir ontologinę vaizdo sampratos traktuotę. Šiuo požiūriu vaizde atsiskleidžia genetinis aspektas – jo vystymosi ciklinė charakteristika lemia individo santykio su savąja terpe raidą, kurioje susisieja ištakos ir vystymasis.
3. Simondono vaizdų teorijoje pasitelkiama mokslinė teorija gali būti pagrįstai kildinama iš kituose jo veikaluose plėtojamos individuacijos filosofijos; vis dėlto, vaizdų teorija turėtų būti suprantama ir kaip mikroskopinė individuacijos teorijos versija, kadangi sąvokų pritaikymą skirtingiems domenams lemia juose vykstančių operacijų analogija, bet ne struktūrinis bendrumas.
4. Nors mokslinė terminija Simondono vaizdų teorijoje atrodo nevienareikšmiška, jos traktuotė platesniame kontekste įgalina teigti, kad egzistuoja įvairių filosofinių konceptų sąsajos su tomis matematikos ir fizikos sritimis, kuriose ši terminija vartojama specifine prasme. Tokie yra terminai „energija“, „metastabili pusiausvyra“, „dydžio laipsnio eilė“, „transdukcija“, „išradimas“.
5. Organinėje chemijoje vykstančiose S_N2 tipo nukleofilinio pakeitimo reakcijose pasireiškianti metastabili būseną, kuri pasitelkiama aiškinant metastabilumo koncepciją vaizdų teorijoje, gali esmingai papildyti Simondono vaizdų teoriją, kadangi joje aiškiau atsiskleidžia struktūrinio pokyčio sistemoje sąlyga. Tokiu būdu išradimo fazę iššaukia vienoje sistemoje kartu negalintys būti (t. y. opoziciniai) ir kraštiniai terminai, neredukuojant jų į prieštaringą afektingą būseną sukeliančius antoniminius terminus.
6. Vaizdo schematiškumas, dėl kurio jis turi dalinę autonomiją, t. y. gali būti atsietas nuo sąmonės, suteikia pagrindą jį suvokti kaip individo evoliucijos sąlygą. Vaizdą sudarantys elementai gali būti perduoti kitiems individams ir įsisavinami jų dėl savo universalus, schemai būdingo, pobūdžio.

Literatūra

1. Abbagnano, N. 1961. *Dizionario di filosofia*. Turin: UTET.
2. Aristotle. 2014. *Des rêves*. In: *Oeuvres complètes*. Paris: Flammarion.
3. Aristote. 2014. *De la mémoire et de la réminiscence*. In: *Oeuvres complètes*. Paris: Flammarion.
4. Aristote. 2014. *Rhétorique*. In: *Oeuvres complètes*. Paris: Flammarion.
5. Aristotelis. 1990. *Apie sielq*. In: *Rinkiniai raštai*. Vilnius: "Mintis".
6. Aristotelis. 1990. *Poetika*. In: *Rinkiniai raštai*. Vilnius: "Mintis".
7. Bachelard, G. 1942. *L'eau et les rêves. Essai sur l'imagination de la matière*. Paris: Corti.
8. Bachelard, G. 1943. *L'air et les songes. Essai sur l'imagination du mouvement*. Paris: Corti.
9. Bachelard, G. 1934. *Le Nouvel Esprit scientifique*. Paris: Presses Universitaires de France.
10. Bacon, F. 1986. *Of the dignity and advancement of learning*. In: *The Works of Francis Bacon*. Volume 4. Stuttgart: Frommann.
11. Bardin, A. 2015. *On Substances and Causes Again: Simondon's Philosophy of Individuation and the Critique of the Metaphysical Roots of Determinism*. In: Sarti Alessandro, Montanari Federico, Galofaro Francesco (eds.). *Morphogenesis and Individuation*. Switzerland: Springer.
12. Bergson, H. 2004. *Kūrybinė evoliucija*. Vilnius: Margi raštai.
13. Bottici, C. 2014. *Imaginal politics. Images beyond imagination and imaginary*. New York: Columbia University Press.
14. Carrozzini, G. 2015. *How to Invent a Form: An Inquiry into Gilbert Simondon's Philosophy of Perception*. In: Sarti Alessandro, Montanari Federico, Galofaro Francesco (eds.). *Morphogenesis and Individuation*. Switzerland: Springer.
15. Chabot, P. 2003(a). *La philosophie de Simondon*. Paris: Librairie Philosophique J. VRIN.
16. Chabot, P. 2003(b). *Simondon lecteur de Bergson*. Chimères. Revue des schizoanalyses. No. 52, p. 81-90.
17. Chateau, J.-Y. 2014. *Présentation. Une théorie de l'image à la lumière de la notion d'invention et de l'invention à la lumière de la notion d'image*. In: Simondon G. *Imagination et invention*. Paris: Presses Universitaires de France.
18. Clayden J., Greeves N., Warren S. 2012. *Organic Chemistry. 2nd edition*. New York: Oxford University Press.
19. Corbin, H. 1979. *Corp spirituel et terre céleste*. Paris: Buchet-Chastel.

20. De Broglie, L. 1947. *Physique et Microphysique*. Paris: Albin Michel.
21. Deleuze, G., Guattari F. 1994. *What Is Philosophy*. New York: Columbia University Press.
22. Descartes, R. 1992. *Oeuvres philosophiques*. Tome II: 1638-1642. Paris: Bordas.
23. Ferraris, M. 1996. *L'immaginazione*. Bologna: Il Mulino.
24. Fleury, C. (ed). 2006. *Imagination, Imaginaire, Imaginal*. Paris: Presses Universitaires de France.
25. Fregosol, L. 2002. *Fenomenologia e poetica dell'immagine in Gaston Bachelard*. Itinera. Rivista di Filosofia e di Teoria delle Arti e della Letteratura.
26. Geniusas, S. 2015. *Between Phenomenology and Hermeneutics: Paul Ricœur's Philosophy of Imagination*. Human Studies, Vol. 38, Issue 2, p. 223-241.
27. Hobbes, T. 1999. *Leviathan sive de Materia, Forma et Potestate, Ecclesiasticae et Civilis*. In: *Opera Philosophica omnia*. 5 Vol. Bristol, Sterling: Thoemmes Press.
28. Hume, D. 1992. *A Treatise of Human Nature and Dialogues Concerning Natural Religion*. Vol. 1-2. London: Scientia Verlag Aalen.
29. Husserl, E. 1950. *Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologischen Philosophie. Erstes Buch: Allgemeine Einführung in die reine Phänomenologie*. In: *Husserliana III*. Den Haag: M. Nijhoff.
30. Javorskis B., Detlafas A., Milkovskaja L., Sergejevas G. 1970. *Fizikos kursas I*. Vilnius: Leidykla „Mintis“.
31. Kant, I. 1991. *Sprendimo galios kritika*. Vilnius: Mintis.
32. Kant, I. 1996 [1787]. *Grynojo proto kritika*. Vilnius: „Mintis“.
33. Kant, I. 1998 [1781]. *Critique of Pure Reason*. In: *The Cambridge Edition of the Works of Immanuel Kant*. Cambridge: Cambridge University Press.
34. Kearney, R. 1988. *The Wake of Imagination: Toward a Postmodern Culture*. London: Hutchinson.
35. Leibnitz, G. 1973. *New Essays in Human Understanding*. In: *Philosophical Writings*. London: J.M. Dent & Sons.
36. Levy, A. 2015. *Modeling without models*. Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition, Vol. 172, No. 3, p. 781-798.
37. Lukrecijus. 1964. *Apie daiktu prigimtį*. Vertė M. Račkauskas. Vilnius: Leidykla „Mintis“.
38. Mackenzie, A. 2002. *Transduction Bodies and Machines at Speed*. New York: Continuum.
39. Margarais, S. 2010. *From Intuition to Transduction; beyond the heuristic value of analogy*. In: *A Comparative Reading of Simondon and Bergson*. Paris: L'Harmattan.

40. Merleau-Ponty, M. 1936. *L'Imagination*. Journal de Psychologie Normale et Pathologie, Tome 33.
41. Pascal, B. 1963. *Oeuvres complètes*. Paris: Seuil.
42. Pire, F. 1967. *De l'imagination poétique dans l'œuvre de Gaston Bachelard*. Paris: Librairie José Corti.
43. Plato. 1987. *Theaetetus. Sophist*. In: *Plato in twelve volumes*. Vol. VII. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press; London: William Heinemann Ltd.
44. Platonas. 2000. *Valstybė*. Vilnius: Pradai.
45. Poitevin, J.-L. 2010. *Gilbert Simondon – Imagination et invention*. TK-21, La Revue No.8.
46. Russ, J. 2003. *Gaston Bachelard*. In: Philosophie. Les auteurs, les oeuvres. Paris: Bordas.
47. Sabolius, K. 2012. *Inirtingas miegas. Vaizduotė ir fenomenologija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
48. Sabolius, K. 2013. *Isivaizduojamybė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
49. Sabolius, K. 2020. *Traversing Life and Thought: Gilbert Simondon's Theory of Cyclic Imagination*. Social Imaginaries, Vol. 6, Issue 1 (Spring 2020, forthcoming).
50. Sartre, J.-P. 2005. *L'imaginaire. Psychologie phénoménologique de l'imagination*. Paris: Gallimard.
51. Sartre, J.-P. 2017. *L'imagination*. Paris: Presses Universitaires de France.
52. Sauvagnargues, A. 2009. *Deleuze: l'Empirisme Transcendental*. Paris: Presses Universitaires de France.
53. Simondon, G. 1989. *Du mode d'existence des objets techniques*. Paris: Aubier.
54. Simondon, G. 1995. *L'individu et sa genèse physico-biologique*. Paris: Million.
55. Simondon, G. 2006. *Mentalité technique*. Revue philosophique de la France et de l'étranger, 2006/3, Tome 131, p. 343-357.
56. Simondon, G. 2013. *Individuation à la lumière des notions de forme et d'information*. Grenoble: Éditions Jérôme Millon.
57. Simondon, G. 2014. *Imagination et invention*. Paris: Presses Universitaires de France.
58. Spinoza, B. 1955. *On The Improvement of the Understanding*. New York: Dover Books.
59. Stevenson, L. F. 2003. *Twelve Conceptions of Imagination*. British Journal of Aesthetics. Volume 43 Issue 4, p. 238-259.
60. Stiegler, B. 2007. *L'inquiétante étrangeté de la pensée et la métaphysique de Pénélope*. In: Simondon G. *L'individuation psychique et collective*. Paris: Aubier.
61. Trotter, M. 2019. *The Discrete Charm of the Glitch*. Architectural Design, Volume 89, Issue 2, p. 124-129.

62. Voss, D. 2019. *Invention and caption: a critique of simondon*. Culture, Theory and Critique, p. 1-21.
63. Žukauskaitė, A. 2018. *G. Simondon'o ontogenezės teorija: tarp organizmo ir techninio objekto*. Problemos, Nr. 94, p. 22-34.